МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ПОДАТКОВОЇ СПРАВИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ
КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ, МАРКЕТИНГУ ТА БІЗНЕС-АНАЛІТИКИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Економіка сільської територіальної громади: стратегічні орієнтири розвитку»

Здобувача вищої освіти II рівня, II_курсу, групи ЕМРМ-23-1,
спеціальності 051 «Економіка»,
освітня програма «Економіка міста та регіону»

_____ Подолянчука Євгена Михайловича
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник _____ Теліщук Микола Миколайович
кандидат економічних наук, доцент
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Керівник освітньо-професійної
програми _____ Скорик Марина Олегівна, к.е.н., доцент
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту за рішенням кафедри _____
протокол від «07» 01 2025 № 1

Завідувач кафедри _____ Паянок Тетяна Миколаївна
(підпис) кандидат економічних наук, доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Ірпінь – 2025

Реєстрація № 23 20.01.25 _____
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки До захисту 15.01.25 _____
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 47 06.02.25 _____
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: _____ І.В. Охрімєнко
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії: _____ М.О. Скорик
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ М.А. Корж
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Т.Б. Юр'єва
(підпис) (ініціали, прізвище)

Секретар екз. комісії _____ М.М. Гнєдецук

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КЕРІВНИКОМ ТА РЕЦЕНЗЕНТОМ				
1.Зміст кваліфікаційної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	від 0 до 30	20		
2.Дотримання вимог щодо оформлення	від 0 до 10	10		
3.Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	від 0 до 5	3		
4. Рецензент	від 0 до 5	5		
РАЗОМ БАЛІВ*	від 0 до 50	38		
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1.Доповідь	від 0 до 10	10		
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	5		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	25		
5. Апробація	від 0 до 10	7		
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	47		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	85		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
85	4	B	06.02.25.	Охріменко Т.В. Скорик М.О. Корж М. Юр'єва П.Б. Темінчук М.Ю.

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою СКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	Б	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	CX	2 (незадовільно)

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра економічної політики та сталого розвитку
Спеціальність 051 «Економіка»
Освітньо-професійна програма «Економіка міста та регіону»

Затверджую
Завідувач кафедри економічної політики
та сталого розвитку
_____ М.О. Скорик

Завдання на кваліфікаційну роботу
здобувачу вищої освіти
Подолянчуку Євгену Михайловичу

1. Тема кваліфікаційної роботи: «Економіка сільської територіальної громади: стратегічні орієнтири розвитку».

Затверджена наказом ректора від 21.12.2023 р. № 1717

2. Строк здачі закінченої роботи 15.01.2025 р.

3. Цільова установка – розробка та поглиблення теоретичних уявлень про сутність, особливості та механізми функціонування економіки сільських територіальних громад в умовах децентралізації та сучасних економічних викликів.

Метою дослідження є розробка комплексу заходів, спрямованих на оптимізацію економічного розвитку сільських територіальних громад.

Об'єктом дослідження є процеси формування та розвитку економіки сільської територіальної громади в умовах децентралізації.

Предметом дослідження є дослідження стратегічних орієнтирів розвитку економіки сільських територіальних громад в сучасних умовах.

База дослідження: сільські територіальні громади Вінницької області.

4. Вихідні дані до роботи: законодавчі та нормативні акти, результати наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених, дані офіційної статистики, статистична звітність сільських територіальних громад Вінницької області.

5. Перелік графічного матеріалу - 10 рисунків і 6 таблиць.

6. Зміст кваліфікаційної роботи: РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІКИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД; 1.1. Сутність та особливості розвитку сільських територіальних громад; 1.2. Економічні та організаційні інструменти підтримки сільських територіальних громад; РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ; 2.1. Динаміка та сучасні тенденції розвитку сільських громад в умовах децентралізації; 2.2. Фактори, що впливають на ефективність управління сільськими територіями; РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТА ДЕТЕРМІНАНТИ ЗРОСТАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.

7. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1.	Вибір теми, вивчення літературних джерел і складання плану роботи	До 23.10.2023	23. 10. 23.
2.	Підготовка першого розділу роботи та подання керівнику	До 15.04.2024	15. 04. 24
3.	Підготовка другого розділу роботи та подання керівнику	До 28.06.2024	28. 06. 24.
4.	Підготовка третього розділу роботи та подання керівнику	До 25.11.2024	24. 11. 24
5.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника	До 10.01.2025	15. 01. 25
6.	Перевірка на плагіат та отримання відгуку керівника роботи	До 15.01.2025	15. 01. 25
7.	Попередній захист	20.12.2025	20. 01. 25
8.	Допуск роботи зав. кафедрою до захисту	21.01.2025	21. 01. 25
9.	Захист роботи	06.02.2025	06. 02. 25

8. Дата видачі завдання 23.10.2023

9. Керівник кваліфікаційної роботи _____ Теліщук М.М.
(підпис) (прізвище, ініціали)

10. Керівник освітньо-професійної програми _____ Скорик М.О.
(підпис) (прізвище, ініціали)

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти _____ Подолянчук Є.М.
(підпис) (прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Тема кваліфікаційної роботи: «Економіка сільської територіальної громади: стратегічні орієнтири розвитку»

Мета роботи полягає в розробws комплексу заходів, спрямованих на оптимізацію економічного розвитку сільських територіальних громад.

Завданнями роботи є:

– дослідити сутність та особливості розвитку сільських територіальних громад;

– охарактеризувати економічні та організаційні інструменти підтримки сільських територіальних громад;

– проаналізувати динаміку та сучасні тенденції розвитку сільських громад в умовах децентралізації;

– виявити фактори, що впливають на ефективність управління сільськими територіями;

– обгрунтувати напрями вдосконалення та детермінанти зростання економічного потенціалу сільських територіальних громад.

Об'єктом дослідження є процеси формування та розвитку економіки сільської територіальної громади в умовах децентралізації.

Предметом дослідження є дослідження стратегічних орієнтирів розвитку економіки сільських територіальних громад в сучасних умовах.

База дослідження – сільські територіальні громади Вінницької області.

За результатами дослідження сформульовані у кваліфікаційній роботі положення, висновки, рекомендації та пропозиції щодо економічного розвитку сільської територіальної громади з урахуванням специфіки реформи децентралізації та глобальних трендів.

Науково-практична значимість одержаних результатів полягає у розробці та поглибленні теоретичних уявлень про сутність, особливості та механізми функціонування економіки сільських територіальних громад в умовах децентралізації та сучасних економічних викликів. Запропоновані стратегічні орієнтири розвитку можуть слугувати основою для формування місцевих програм розвитку, які враховуватимуть специфіку кожної громади.

Результати теоретичного дослідження, представлені у даній кваліфікаційній роботі, можуть бути використані для розробки методичних вказівок та рекомендацій для здобувачів вищої освіти Державного податкового університету при викладанні навчальної дисципліни «Економіка територіальних громад».

Кваліфікаційна робота містить 63 сторінки, 3 таблиці, 12 рисунків, список використаних джерел з 50 найменувань, 2 додатки.

Ключові слова: територіальна громада, економічний потенціал, децентралізація, сільські території, економічний розвиток.

Рік виконання кваліфікаційної роботи 2024.

Рік захисту роботи 2025.

ABSTRACT

Topic of the qualification work: "Economy of a rural territorial community: strategic development guidelines"

The purpose of the work is to develop a set of measures aimed at optimizing the economic development of rural territorial communities.

The objectives of the work are:

– to investigate the essence and features of the development of rural territorial communities;

– to characterize the economic and organizational tools for supporting rural territorial communities;

– to analyze the dynamics and current trends in the development of rural communities in the context of decentralization;

– to identify factors that affect the effectiveness of rural management;

– to substantiate the areas of improvement and determinants of the growth of the economic potential of rural territorial communities.

The object of the study is the processes of formation and development of the economy of a rural territorial community in the context of decentralization.

The subject of the study is the study of strategic development guidelines for the economy of rural territorial communities in modern conditions.

The basis of the study is rural territorial communities of Vinnytsia region.

Based on the results of the study, the qualification work formulated provisions, conclusions, recommendations and proposals on the economic development of the rural territorial community, taking into account the specifics of the decentralization reform and global trends.

The scientific and practical significance of the results obtained lies in the development and deepening of theoretical ideas about the essence, features and mechanisms of functioning of the economy of rural territorial communities in the conditions of decentralization and modern economic challenges. The proposed strategic development guidelines can serve as the basis for the formation of local development programs that will take into account the specifics of each community.

The results of the theoretical research presented in this qualification work can be used to develop methodological guidelines and recommendations for higher education students of the State Tax University when teaching the academic discipline "Economics of Territorial Communities".

The qualification work contains 63 pages, 3 tables, 12 figures, a list of sources used from 50 items, 2 appendices.

Keywords: territorial community, economic potential, decentralization, rural areas, economic development.

Year of completion of the qualification work 2024.

Year of defense of the work 2025.

Факультет податкової справи, обліку та аудиту

Кафедра економічної політики, маркетингу та бізнес-аналітики

Довідка про перевірку дипломної роботи на академічний плагіат

№ п/п		
1.	П.І.П. автора роботи	Подолянчук Євген Михайлович
2.	Група	ЕМРМ-23-1
3.	П.І.П. наукового керівника	Теліщук М. М.
4.	Тип роботи, що перевіряється (курсова, дипломна робота (проект))	Дипломна робота
5.	Назва роботи, що перевіряється	Економіка сільської територіальної громади: стратегічні орієнтири розвитку
6.	Рік написання роботи	2024 рік
7.	За результатом перевірки оригінальний текст в роботі складає (%)	98,53 %
8.	Іншим процентам відповідають (пояснення щодо відсотку тексту, який не є оригінальним)	% цитувань – 0,54% % схожості – 1,47%

Відповідальна особа Пілевич Д.С.
(П.І.Б.)

Відгук керівника випускної кваліфікаційної роботи

Кваліфікаційна робота, Подолянчука Євгена Михайловича, здобувача вищої освіти, виконана на актуальну тему «Економіка сільської територіальної громади: стратегічні орієнтири розвитку», адже територіальна громада - це активна спільнота мешканців, об'єднаних спільними інтересами та прагненням до розвитку своєї території. Саме громада є рушійною силою місцевого самоврядування, оскільки вона ініціює та реалізує проекти, спрямовані на покращення життя місцевого населення. І завдання органів місцевого самоврядування – забезпечити умови для реалізації економічного потенціалу громад та вирішення місцевих проблем.

Відповідно до актуальності, влучно визначена мета роботи - розробка комплексу заходів, спрямованих на оптимізацію економічного розвитку сільських територіальних громад.

Структура кваліфікаційної роботи складається із вступу, трьох розділів, висновків, загальним обсягом 63 сторінок друкованого тексту, а також трьох таблиць, дванадцяти рисунків, списку використаних джерел з 50 найменувань та двох додатків.

В кваліфікаційній роботі, незважаючи на проблеми доступності до статистичної інформації, достатньо повно розкриті питання: сутності та особливостей розвитку сільських територіальних громад; економічних та організаційних інструментів підтримки сільських територій; динаміки та сучасних тенденцій розвитку сільських громад в умовах фінансової децентралізації, а також виявлено фактори, що впливають на ефективність управління сільськими територіями. Обґрунтовані та визначені напрями вдосконалення і детермінанти зростання економічного потенціалу сільських територіальних громад.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробці комплексної моделі економічного розвитку сільської територіальної громади з урахуванням специфіки реформи децентралізації та глобальних трендів.

В цілому, кваліфікаційна робота, відповідає вимогам "Методичних рекомендацій для написання випускної кваліфікаційної роботи" та може бути допущена до захисту з високою позитивною оцінкою.

Керівник випускної кваліфікаційної роботи _____ Теліщук М.М., к.е.н., доц.

Висновок кафедри про випускну кваліфікаційну (дипломну) роботу

Випускна кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти Подолянчука Євгена Михайловича, після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри, протокол від «05» 09 2025 р. № 1 допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри економічної політики, маркетингу та бізнес-аналітики _____ Т.М. Паянок, к.е.н., доц.

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну роботу
здобувача вищої освіти Державного податкового університету
другого (магістерського) рівня
факультету податкової справи, обліку та аудиту, групи ЕМРМ-23-1
Подолянчука Євгена Михайловича
«Економіка сільської територіальної громади: стратегічні орієнтири розвитку»
за спеціальністю 051 «Економіка», ОПП «Економіка міста та регіону»

Актуальність теми дипломної роботи. Одним із ключових чинників формування ефективної аграрної політики України є створення моделі розвитку сільських територій, що відповідає стандартам розвинутих європейських країн. Передумовою успішного впровадження реформ в Україні є визнання населенням європейського вектору розвитку як складової національної ідеї та прийняття європейських цінностей як основи своєї свідомості та освіти. Розвиток сільських територій є одним із пріоритетних напрямів економічної політики в країнах Європейського Союзу (ЄС), де рівень життя сільського населення є одним із найвищих у світі. Процес децентралізації розширює та зміцнює права й повноваження адміністративно-територіальних одиниць у вирішенні стратегічних питань місцевого значення, а також стимулює активну участь та залучення місцевих жителів до задоволення потреб та інтересів своїх громад.

Особливої ваги набувають питання, пов'язані зі збільшенням ресурсного потенціалу місцевих бюджетів, підвищенням зацікавленості представницьких органів у мобілізації наявних фінансових ресурсів та досягненням економічних, соціальних та екологічних цілей сталого розвитку територіальних громад. Усе це підкреслює актуальність та необхідність подальших наукових досліджень у сфері місцевого самоврядування, зокрема пошуку шляхів удосконалення організаційно-економічного механізму розвитку сільських територіальних громад в Україні.

Наукова новизна. Наукова новизна одержаних здобувачем результатів полягає в розробці комплексної моделі економічного розвитку сільської територіальної громади з урахуванням специфіки реформи децентралізації та глобальних трендів.

Якість проведеного аналізу проблеми, текстового та табличного матеріалу. Кваліфікаційна робота структурована наступним чином: вступ, розділ 1 (концептуальні основи економіки сільських територіальних громад), розділ 2 (аналіз розвитку сільських територіальних громад в Україні), розділ 3 (напрями вдосконалення та детермінанти зростання економічного потенціалу сільських територіальних громад). Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів і висновків, викладених на 63 сторінках друкованого тексту. Робота містить 3 таблиці, 12 рисунків, 2 додатки. Список використаних джерел з 50 найменувань.

Обґрунтованість пропозицій і висновків та їх практична цінність. Науково-практична значимість одержаних результатів полягає у розробці та поглибленні теоретичних уявлень про сутність, особливості та механізми функціонування економіки сільських територіальних громад в умовах децентралізації та сучасних економічних викликів.

Запропоновані стратегічні орієнтири розвитку можуть слугувати основою для формування місцевих програм розвитку, які враховуватимуть специфіку кожної громади.

Наявність недоліків. Незначним недоліком роботи є поодиноких друкарських огріхів у роботі, що не знижують загальної цінності дослідження.

Загальний висновок і оцінка роботи. Кваліфікаційна робота Подолянчука Євгена Михайловича на тему «Економіка сільської територіальної громади: стратегічні орієнтири розвитку» відповідає вимогам, що висуваються до такого виду робіт та заслуговує на оцінку «відмінно» (5 балів), а її автору може бути присвоєна кваліфікація магістра з економіки за спеціальністю 051 «Економіка».

Рецензент
Директор ТОВ «ТОП ІТ ЛЕНД» **О.В. Токман**

«17» січня 2025 р.

ЗМІСТ

ВСТУП 7
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІКИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД……. 10
1.1. Сутність та особливості розвитку сільських територіальних громад …… 10
1.2. Економічні та організаційні інструменти підтримки сільських територіальних громад…….. 22
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ ……. 29
2.1. Динаміка та сучасні тенденції розвитку сільських громад в умовах децентралізації…….. 29
2.2. Фактори, що впливають на ефективність управління сільськими територіями ……..…….. 40
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТА ДЕТЕРМІНАНТИ ЗРОСТАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД……. 45
ВИСНОВКИ…… 51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….. 55
ДОДАТКИ……... 61

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Останніми роками децентралізація стала ключовим напрямом державної реформи в Україні, спрямованої на забезпечення фінансової спроможності та самостійності органів місцевого самоврядування. Цей процес розширює та зміцнює права й повноваження адміністративно-територіальних одиниць у вирішенні стратегічних питань місцевого значення, а також стимулює активну участь та залучення місцевих жителів до задоволення потреб та інтересів своїх громад.

Особливої ваги набувають питання, пов'язані зі збільшенням ресурсного потенціалу місцевих бюджетів, підвищенням зацікавленості представницьких органів у мобілізації наявних фінансових ресурсів та досягненням економічних, соціальних та екологічних цілей сталого розвитку територіальних громад. Усе це підкреслює актуальність та необхідність подальших наукових досліджень у сфері місцевого самоврядування, зокрема пошуку шляхів удосконалення організаційно-економічного механізму розвитку сільських територіальних громад в Україні.

Інформаційна основа роботи. Значний внесок у розвиток теорії та практики управління сталим розвитком територіальних громад зробили такі вчені, як О. Бородіна, І. Прокопа, О. Попова, Т. Зінчук та Г. Корнійчук. Питанням удосконалення управління фінансовим потенціалом з метою забезпечення фінансової спроможності об'єднаних територіальних громад присвячені наукові праці М. Газуди, О. Дем'янчука, М. Звєрякова, К. Індуса, М. Лалакулича, А. Ковальова, О. Польової, Л. Пронько, Н. Трусової та інших дослідників. Проблематика відродження сільських територій протягом тривалого часу перебуває в центрі уваги багатьох провідних вчених-економістів, серед яких В. Бондаренко, О. Булавка, В. Залізко, В. Збарський, Ю. Лупенко, М. Малік, В. Месель-Веселяк, М. Орлатий, О. Павлов та О. Шпикуляк. Проте, питання розвитку сільських територіальних громад у

контексті реформи децентралізації залишаються актуальними та потребують подальшого дослідження як у теоретичному, так і в практичному аспектах.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є розробка комплексу заходів, спрямованих на оптимізацію економічного розвитку сільських територіальних громад.

Для досягнення мети дослідження було вирішено поставлено такі завдання:

– дослідити сутність та особливості розвитку сільських територіальних громад;

– охарактеризувати економічні та організаційні інструменти підтримки сільських територіальних громад;

– проаналізувати динаміку та сучасні тенденції розвитку сільських громад в умовах децентралізації;

– виявити фактори, що впливають на ефективність управління сільськими територіями;

– обгрунтувати напрями вдосконалення та детермінанти зростання економічного потенціалу сільських територіальних громад.

Об'єктом дослідження є процеси формування та розвитку економіки сільської територіальної громади в умовах децентралізації.

Предметом дослідження є дослідження стратегічних орієнтирів розвитку економіки сільських територіальних громад в сучасних умовах.

Методи дослідження. Для проведення дослідження було використано комплекс методів, зокрема: абстрактно-логічний аналіз для теоретичного узагальнення, монографічний метод для детального вивчення окремих аспектів, порівняльний аналіз для виявлення тенденцій, а також графічний метод для візуалізації результатів.

Наукова новизна полягає в розробці комплексної моделі економічного розвитку сільської територіальної громади з урахуванням специфіки реформи децентралізації та глобальних трендів.

Науково-практична значимість одержаних результатів полягає у розробці та поглибленні теоретичних уявлень про сутність, особливості та механізми функціонування економіки сільських територіальних громад в умовах децентралізації та сучасних економічних викликів.

Запропоновані стратегічні орієнтири розвитку можуть слугувати основою для формування місцевих програм розвитку, які враховуватимуть специфіку кожної громади.

Практичні рекомендації, сформульовані в дослідженні, можуть бути використані для розробки методичних вказівок та рекомендацій для здобувачів вищої освіти Державного податкового університету при викладанні навчальної дисципліни «Економіка територіальних громад».

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота є самостійно проведеним науковим дослідженням, результати якого відповідають сформульованій меті та завданням.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів і висновків, викладених на 63 сторінках друкованого тексту. Робота містить 3 таблиці, 12 рисунків, 2 додатки. Список використаних джерел з 50 найменувань.

РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІКИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

1.1. Сутність та особливості розвитку сільських територіальних громад

Реформа децентралізації значно розширила повноваження органів місцевого самоврядування, надавши їм більше фінансової та адміністративної самостійності. Це дозволяє місцевим громадам ефективніше вирішувати стратегічні завдання розвитку та краще відповідати на потреби населення.

Децентралізація – це складний процес, який вимагає часу та зусиль для формування спроможних громад, здатних самостійно вирішувати місцеві проблеми. Обмежені ресурси та повноваження місцевих органів влади в минулому підтвердили необхідність реформи [5].

На відміну від України, в Польщі та Швейцарії місцеві громади мають значно більшу фінансову самостійність. Наприклад, в Польщі понад 85% місцевих бюджетів формуються без втручання центральної влади, а в Швейцарії кожна громада самостійно визначає свою податкову політику [7].

Фінансова децентралізація є потужним інструментом для розвитку регіонів, оскільки вона наближає прийняття рішень до місцевих потреб і сприяє більш ефективному використанню ресурсів [6].

Євроінтеграція України вимагає глибоких реформ, зокрема в галузі розвитку сільських територій. Для успішної інтеграції необхідно вдосконалити механізми використання бюджетних коштів, стимулювати підприємництво та забезпечити соціально-економічний розвиток сільських громад [10].

Незважаючи на формальне проведення децентралізації, в Україні зберігається значний рівень централізації фінансових ресурсів. Це обмежує можливості місцевих громад у вирішенні нагальних проблем, таких як розвиток інфраструктури, забезпечення соціальних послуг та стимулювання місцевого бізнесу. Для подолання цієї диспропорції необхідно реформувати бюджетну систему, надавши місцевим громадам більшу фінансову автономію

та розширивши їхні повноваження у формуванні та використанні бюджетів. Це дозволить не лише підвищити ефективність управління на місцевому рівні, але й стимулювати розвиток громадянського суспільства та зміцнити демократичні інститути в Україні [11].

Сучасна модель бюджетних відносин в Україні потребує кардинальних змін. Децентралізація не повинна обмежуватися простим перерозподілом фінансових ресурсів, а має передбачати створення нової системи, в якій місцеві громади матимуть більшу фінансову автономію та відповідальність за управління своїми ресурсами. Це передбачає не лише надання нових джерел доходів, але й розширення повноважень місцевих органів влади щодо встановлення податків та зборів [12].

Децентралізація не лише перекладає відповідальність на місцеві органи влади, але й надає їм нові можливості для розвитку. Фінансова самостійність дозволяє громадам більш гнучко реагувати на місцеві потреби та розробляти індивідуальні стратегії розвитку. Однак, для успішної реалізації децентралізації необхідно забезпечити належну підготовку кадрів, розвиток інститутів громадянського суспільства та ефективний контроль за використанням бюджетних коштів [13].

Поняття "громада" в економічній науці має широке трактування і охоплює різноманітні аспекти соціального життя. Воно визначається як сукупність людей, об'єднаних спільними інтересами та цінностями, що взаємодіють у межах певної території [10].

Визначення громади, наведене в Енциклопедичному словнику з державного управління, підкреслює її багатогранність та складність. Громада – це не просто механічне об'єднання людей, а живий організм, що базується на спільних інтересах, цінностях, відносинах та спільній діяльності, спрямованій на досягнення спільного добробуту [32].

Розмежування між поняттями «громада» та «асоціація» є важливим для розуміння різних форм соціальної організації та управління. У контексті розвитку сільських територіальних громад важливо враховувати як елементи

громади (спільні цінності, довіра, взаємодопомога), так і елементи асоціації (формальні правила, стратегічне планування, ефективне управління), щоб забезпечити сталий та збалансований розвиток. Часто успішні громади поєднують в собі елементи обох типів організації [32].

Визначення поняття "територіальна громада" міститься в різних законодавчих актах України, таких як: Конституція України (ст. 140– 143), Цивільний кодекс України №435-IV, Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні: Указ Президента України, Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України №280/97- ВР (ст. 6), Європейській хартії місцевого самоврядування № 994_036 від 15.10.1985 р. [22].

Глибокий аналіз законодавчих актів дозволяє зробити висновок, що поняття "територіальна громада" є багатогранним і включає в себе як юридичні, так і соціальні аспекти. З одного боку, це юридична особа, яка має визначені права та обов'язки. З іншого боку, це спільнота людей, об'єднаних спільними інтересами та цінностями, яка прагне до вирішення місцевих проблем. Таким чином, громада є не лише суб'єктом права, але й активним учасником суспільного життя [32].

Аналіз українського законодавства та Європейської хартії місцевого самоврядування виявляє суттєві відмінності в розумінні суб'єкта місцевого самоврядування. Якщо Конституція України акцентує на територіальній громаді як носії влади, то Європейська хартія фокусується на органах місцевого самоврядування. Такий підхід свідчить про те, що українське законодавство має більш громадянський характер, оскільки на перше місце ставить інтереси мешканців території.

Поняття "територіальна громада" в українському законодавстві має глибокі історичні корені та відображає специфіку розвитку нашої держави. На відміну від західноєвропейських країн, де поняття місцевого самоврядування часто пов'язане з більш індивідуалістичними західними теоріями, українська

концепція акцентує на колективних інтересах і спільності мешканців певної території. Це відображає особливості української культури та історії [11].

Незважаючи на численні дослідження, поняття "територіальна громада" залишається динамічним і багатогранним, що постійно розвивається та уточнюється в процесі реалізації реформи децентралізації. Відсутність єдиного, універсального визначення свідчить про складність та багатоаспектність цього феномену, який охоплює як юридичні, так і соціальні, економічні та політичні аспекти.

Місцеве самоврядування - це багатогранне явище, яке поєднує в собі соціальні, політичні, правові та економічні аспекти. Відсутність єдиного, чітко визначеного теоретичного підґрунтя для цього поняття призводить до неоднозначностей у законодавстві та ускладнює процес реформи місцевого самоврядування в Україні [22].

Аналізуючи законодавство, ми приходимо до висновку, що саме територіальна громада має бути основоположним поняттям у системі місцевого самоврядування. Саме громада, з її інтересами та потребами, є рушійною силою розвитку територій. Завдання органів місцевого самоврядування – забезпечити умови для реалізації потенціалу громад та вирішення місцевих проблем [11].

На нашу думку, теріторіальна громада - це активна спільнота мешканців, об'єднаних спільними інтересами та прагненням до розвитку своєї території. Громада є рушійною силою місцевого самоврядування, оскільки саме вона ініціює та реалізує проекти, спрямовані на покращення життя місцевого населення.

Децентралізація спрямована на розвиток територіальних громад як самостійних одиниць, здатних до саморозвитку та самоврядування. Завдяки фінансовій самостійності громади отримують можливість реалізовувати місцеві ініціативи та покращувати якість життя населення.

Фінансово спроможна територіальна громада – це та, яка має достатню фінансову базу та ресурси для самостійного вирішення своїх проблем та

забезпечення потреб населення. Мета реформи децентралізації полягає в тому, щоб надати громадам більшу фінансову автономію та стимулювати їх до саморозвитку [12].

Реформа децентралізації в Україні спрямована на створення ефективної системи місцевого самоврядування, заснованої на принципах самоорганізації та самоврядування територіальних громад. Об'єднані територіальні громади покликані стати основними суб'єктами розвитку на місцевому рівні. Завдяки більшій фінансовій автономії та розширенню повноважень, ОТГ здатні більш ефективно вирішувати місцеві проблеми, залучати інвестиції та впроваджувати інновації. Це, в свою чергу, сприяє підвищенню якості життя населення, розвитку місцевого бізнесу та зміцненню громадянського суспільства [43].

Децентралізація є потужним інструментом для розвитку місцевого самоврядування та розширення прав і можливостей територіальних громад. Передаючи повноваження та ресурси на місцевий рівень, держава стимулює активність громадян, сприяє розвитку місцевої ініціативи та підвищує відповідальність місцевої влади перед своїми виборцями. Завдяки цьому, громади отримують можливість самостійно визначати пріоритети розвитку, залучати інвестиції та впроваджувати інноваційні рішення, що, в свою чергу, сприяє економічному зростанню, соціальному розвитку та підвищенню якості життя населення [33].

Теріторіальні громади виконують важливі функції в процесі місцевого самоврядування, зокрема, займаються розвитком території, забезпечують прозорість інформації та здійснюють контроль за діяльністю органів влади.

Ефективне місцеве самоврядування є запорукою сталого розвитку регіонів. Завдяки впровадженню дієвого організаційно-економічного механізму можна подолати протиріччя між центром і регіонами, забезпечити більш справедливий розподіл ресурсів та підвищити відповідальність місцевої влади перед громадянами. Це, в свою чергу, сприятиме розвитку

громадянського суспільства, зміцненню довіри до влади та підвищенню якості життя населення.

Об'єднання територіальних громад є логічним кроком у процесі децентралізації, який спрямований на надання більшої самостійності та відповідальності місцевим громадам. Створення спільних бюджетів дозволяє більш ефективно використовувати ресурси, підвищує фінансову спроможність громад та сприяє розвитку місцевої ініціативи. Таким чином, об'єднання громад є важливим фактором для розвитку громадянського суспільства, підвищення якості життя населення та зміцнення економічного потенціалу регіонів [22].

Розвиток територіальних громад є багатогранним процесом, який вимагає комплексного підходу. Основними пріоритетами мають бути: стимулювання економічної активності через підтримку місцевого бізнесу та залучення інвестицій, забезпечення соціального захисту населення, особливо вразливих категорій, підвищення енергоефективності та охорона довкілля. Реалізація цих пріоритетів сприятиме підвищенню якості життя населення, збереженню природних ресурсів та зміцненню громадянського суспільства [21].

Сільські територіальні громади відіграють важливу роль у розвитку країни, проте вони мають ряд особливостей, які відрізняють їх від міських та селищних громад. Низька щільність населення, специфічна вікова структура, особливості економічної діяльності та інфраструктури визначають унікальні потреби та можливості сільських громад. Для успішного розвитку сільських територій необхідно розробляти індивідуальні стратегії, які враховуватимуть їхні особливості та потенціал. Це передбачає підтримку місцевого виробництва, розвиток інфраструктури, залучення інвестицій та збереження культурної спадщини [32].

Історично сформовані особливості українського села, такі як розпорошеність поселень, специфіка економічної діяльності та соціальні традиції, вимагають особливого підходу до його розвитку. Реформи останніх

десятиліть, хоча й сприяли певним позитивним змінам, не змогли повністю вирішити проблем сільських територій. Створення об'єднаних територіальних громад відкриває нові можливості для розвитку сільських районів. Однак, для досягнення стійких результатів необхідно розробити комплексну стратегію розвитку сільських територій, яка враховуватиме як економічні, так і соціальні аспекти. Це передбачає не лише надання фінансової підтримки, але й розвиток інфраструктури, підтримку місцевого бізнесу, збереження культурної спадщини та залучення громадян до процесу прийняття рішень [23].

Сільські території, як складові частини адміністративно-територіального устрою, підпорядковуються державній політиці та законодавству. Держава відіграє ключову роль у регулюванні розвитку сільських районів, використовуючи різноманітні інструменти та механізми [22].

Самодостатність територіальної громади означає її здатність самостійно забезпечувати свої потреби, не залежно від значної зовнішньої допомоги. Це передбачає розвиток місцевої економіки, створення робочих місць та забезпечення соціальних послуг.

Сільські території (англ. Rural territories) – це різнорідні за своєю структурою соціально-просторові утворення, що включають населення, поселення, виробничі комплекси, інфраструктуру, землі сільськогосподарського та іншого призначення, а також природне середовище.

Розвиток сільських територій знаходиться під впливом різних рівнів управління: державного, регіонального та місцевого. Кожен рівень має свої повноваження та відповідальність, що впливає на характер розвитку сільських громад. Крім того, на розвиток сільських територій впливають різноманітні суб'єкти господарювання, які здійснюють виробничу, соціальну та іншу діяльність [12].

Реалізація стратегічних соціально-економічних перетворень в сільській місцевості вимагає активної участі держави. Створення ефективного

організаційно-економічного механізму, який би забезпечував збалансований розвиток сільських територій, є одним із пріоритетних завдань державної політики. Такий механізм має передбачати передачу повноважень та ресурсів на місцевий рівень, підтримку розвитку сільського господарства, інфраструктури та соціальної сфери, а також залучення інвестицій у сільські території [11].

Сталий розвиток сільських територій – це процес, спрямований на забезпечення добробуту нинішніх і майбутніх поколінь. Він передбачає збереження природних ресурсів, розвиток місцевої економіки та підвищення якості життя сільського населення.

Збалансований розвиток сільських територій – це багатогранний процес, який передбачає поєднання економічних, соціальних та екологічних аспектів. Він спрямований на підвищення якості життя сільського населення, збереження природних ресурсів та забезпечення сталого розвитку сільських громад [22].

Сталий розвиток сільських територій передбачає комплекс заходів, спрямованих на підвищення якості життя сільського населення, економічне зростання та збереження довкілля. Для досягнення цієї мети необхідно забезпечити сприятливі умови для розвитку підприємництва, підтримку соціальної сфери, захист довкілля та активну участь громадян у процесі управління. Сільські громади, як самоорганізовані структури, відіграють ключову роль у цьому процесі, оскільки вони об'єднують зусилля місцевих жителів для вирішення спільних проблем.

О. Бородін та І. Прокопа пропонують модель розвитку села, за якої самі громади є рушійною силою змін. Однак, для успішної реалізації цієї моделі необхідна активна підтримка держави. Зважена державна політика, спрямована на створення сприятливих умов для розвитку сільських територій, є ключовим фактором успіху [11].

Сільські громади, незважаючи на значні досягнення в процесі децентралізації, все ще перебувають у стадії формування. Для досягнення

повної самостійності та фінансової спроможності необхідний час та комплекс заходів, спрямованих на зміцнення інституційної спроможності місцевого самоврядування, розвиток місцевої економіки та підвищення рівня громадянської активності. Важливо розуміти, що перехід до самостійного розвитку є поступовим процесом, який вимагає підтримки з боку держави та міжнародних організацій [11].

Процес децентралізації в Україні супроводжується значними змінами в житті сільських громад. З одного боку, децентралізація створює нові можливості для розвитку сільських територій, з іншого – вимагає від громад активної участі в управлінні та вирішенні місцевих проблем. Недостатня підготовленість сільських громад до змін, а також відсутність достатньої підтримки з боку держави можуть призводити до соціальної напруженості та уповільнення розвитку. Тому важливо забезпечити плавний перехід до нової моделі управління, надаючи сільським громадам необхідні ресурси, знання та підтримку [11].

Децентралізація є потужним інструментом для розвитку сільських територій. Передача повноважень та ресурсів на місцевий рівень дозволяє сільським громадам більш ефективно вирішувати місцеві проблеми, залучати інвестиції та впроваджувати інноваційні рішення. Це, в свою чергу, сприяє підвищенню якості життя населення, розвитку місцевого бізнесу та зміцненню громадянського суспільства (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Модель взаємодії елементів сільської територіальної громади

Джерело: сформовано автором на підставі [7].

Сільська територія та сільська громада тісно пов'язані між собою. Ефективне управління громадою передбачає раціональне використання природних ресурсів, розвиток інфраструктури та підтримку місцевого бізнесу. Це, в свою чергу, сприяє покращенню якості життя мешканців та економічному розвитку території [11].

Інклюзивність є важливим принципом розвитку сільських територій, оскільки вона спрямована на забезпечення соціальної справедливості та подолання нерівностей. Залучаючи всіх мешканців до процесу розвитку, ми можемо створити більш згуртовані та життєздатні сільські громади.

Інклюзивний розвиток сільських територій передбачає створення таких умов, за яких всі мешканці мають рівні можливості для участі в житті громади та отримання від цього користі. Це означає, що при розробці та реалізації проектів розвитку необхідно враховувати інтереси всіх груп населення, зокрема, жінок, молоді, людей з інвалідністю та національних меншин. Інклюзивний підхід сприяє підвищенню якості життя сільського населення, зміцненню соціальної згуртованості та створенню більш справедливого суспільства. Важливу роль у цьому процесі відіграють громадські організації, які можуть сприяти залученню різних груп населення до процесу прийняття рішень та реалізації проектів [11].

Причини проблем соціально-економічного розвитку сільських територій зображено на рис. 1.2.

Розширення повноважень сільських територіальних громад в рамках реформи децентралізації є необхідною умовою для подолання проблем, з якими стикаються сільські території. Це дозволить активізувати місцеву ініціативу та підвищити відповідальність громадян за розвиток своїх територій (рис. 1.3).

Децентралізація надає сільським громадам більше можливостей для самостійного розвитку. Передача повноважень та ресурсів стимулює місцеву ініціативу, підвищує фінансову спроможність громад і створює умови для

покращення життя сільського населення. Спільне бачення майбутнього об'єднує мешканців громади та сприяє успішній реалізації спільних проектів.

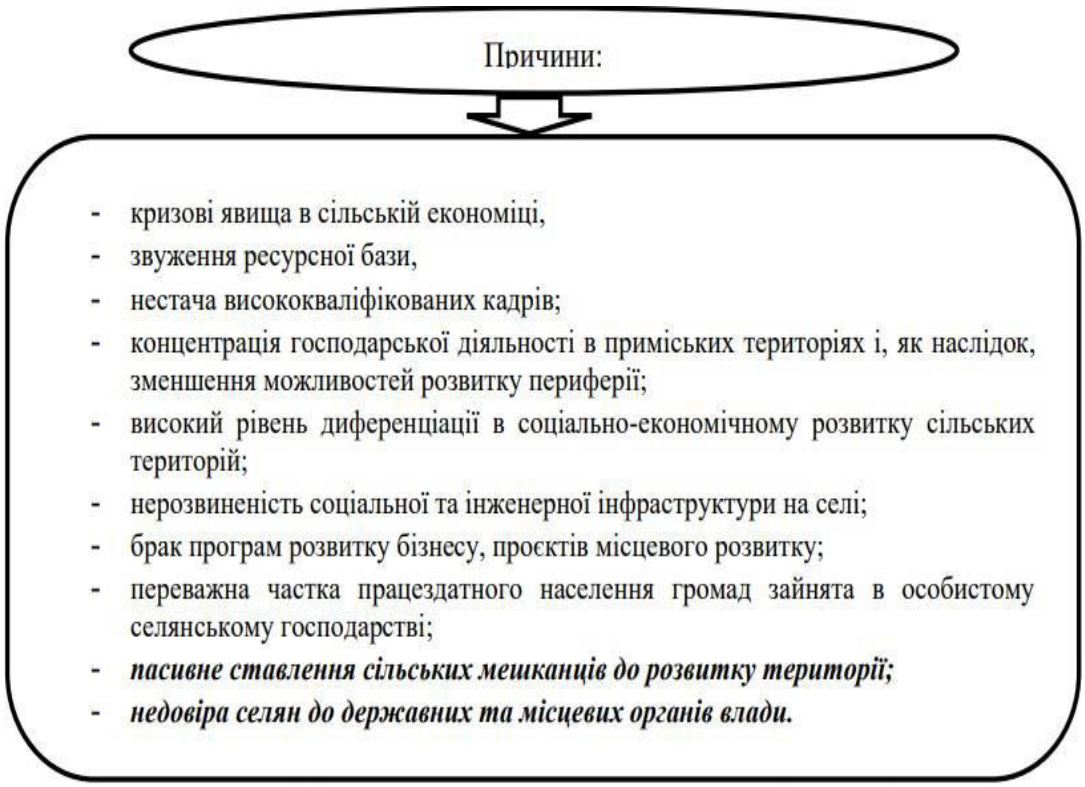

Рис. 1.2. Причини проблем соціально-економічного розвитку сільських територій [23]

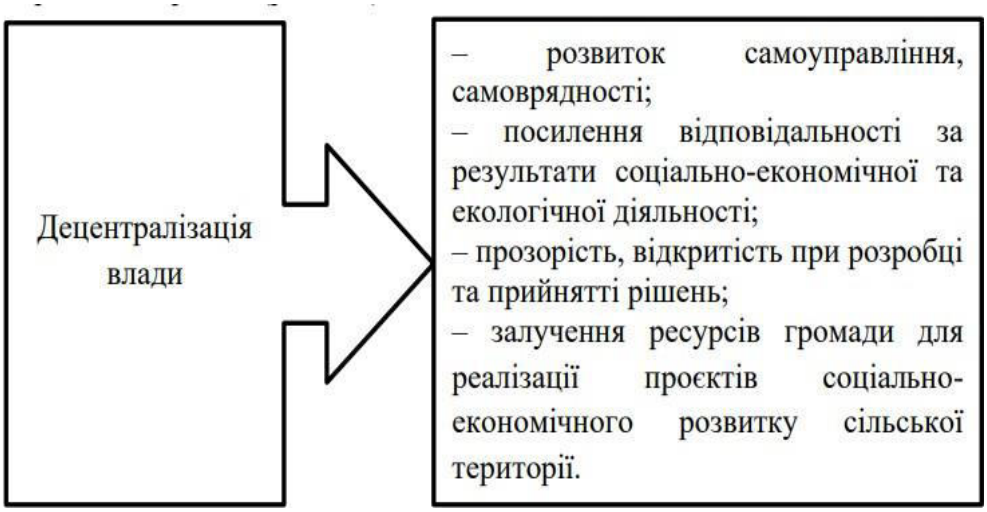

Рис. 1.3. Повноваження сільських територіальних громад [21]

Децентралізація надає сільським громадам більше свободи у прийнятті рішень щодо використання бюджетних коштів. Це дозволяє враховувати

специфіку кожної громади, її потреби та пріоритети. В результаті, бюджетні кошти витрачаються більш ефективно, а жителі громади отримують більшу віддачу від своїх податків. Крім того, децентралізація сприяє розвитку громадянського суспільства, оскільки заохочує активну участь мешканців у процесі управління. Децентралізація сприяє розвитку громадянського суспільства. Активна участь громадян у прийнятті рішень та контролі за діяльністю органів місцевого самоврядування дозволяє зробити процес управління більш прозорим та підзвітним. Це, в свою чергу, підвищує довіру населення до влади та сприяє розвитку громадської ініціативи [32].

Розвиток сільських територій вимагає комплексного підходу, який включає в себе не тільки економічні, але й соціальні та екологічні аспекти. Створення сприятливих умов для розвитку місцевого бізнесу, підтримка соціальної інфраструктури, збереження природних ресурсів – все це є невід'ємними складовими сталого розвитку сільських громад. Важливу роль у цьому процесі відіграють місцеві громади, які беруть активну участь у прийнятті рішень та реалізації проектів. Держава, в свою чергу, повинна забезпечити необхідну підтримку, створити сприятливі умови для розвитку сільських територій та сприяти співпраці між різними рівнями влади.

Поняття "сільська територіальна громада" має свої унікальні характеристики, які відрізняють її від інших типів поселень. Крім відмінностей у кількості населення, територіальному розподілі та економічній структурі, сільські громади часто мають більш тісні соціальні зв'язки, збережені традиції та особливий спосіб життя [22].

О. І. Павлов пропонує цікаву класифікацію сільських територіальних громад, виділяючи три основних типи:

1. Типово сільські (аграрні) території. Це традиційні сільські райони, де основним видом економічної діяльності є сільське господарство. Такі громади часто характеризуються:

Переважанням сільського населення: Більшість мешканців зайняті в сільському господарстві або пов'язаних з ним галузях.

Розрідженістю населення: Низька щільність населення, великі відстані між населеними пунктами.

Розвиненою інфраструктурою сільськогосподарського призначення: Наявність полів, пасовищ, ферм тощо.

Збереженням традиційного способу життя: Збереження культурних традицій, обрядів та звичаїв.

2. Перехідні, «змішані» території (сільські урбанізовані зони та «аграрні міста»). Це території, які знаходяться на перетині сільського та міського способів життя. Для них характерні:

Комбінація сільського господарства та інших видів економічної діяльності: Наприклад, розвиток промисловості, туризму, обслуговування.

Змішаний склад населення: Поєднання сільського та міського населення.

Вищий рівень урбанізації: Наявність розвиненої інфраструктури, більш високий рівень життя.

3. Території зі спеціальним режимом функціонування. Це території, які мають особливий статус та виконують специфічні функції:

Оздоровчо-рекреаційні території: Це курортні зони, де розвивається туризм, відпочинок та оздоровлення.

Гірські території: Мають специфічні природні умови, що визначають особливості їхнього розвитку.

Прикордонні території: Мають особливий правовий статус та підпорядковуються додатковим вимогам безпеки [43].

1.2. Економічні та організаційні інструменти підтримки сільських територіальних громад

Економічний потенціал територіальної громади – це сукупність наявних і потенційних фінансових ресурсів, які громада може мобілізувати та ефективно використовувати для забезпечення свого розвитку. Це своєріжний "фінансовий капітал", який включає в себе не тільки грошові кошти, але й

різноманітні активи, можливості залучення інвестицій та ефективність управління фінансами [21].

Фінансова спроможність територіальної громади - це її здатність забезпечувати фінансові ресурси, необхідні для реалізації стратегічних цілей розвитку. Вона є важливим фактором, який впливає на якість життя населення, рівень розвитку інфраструктури, ефективність місцевого самоврядування та конкурентоспроможність території [21].

Модель фінансового потенціалу територіальної громади, запропонована С. Єгоричевою та О. Тимошенко, передбачає взаємодію двох ключових компонентів: наявних фінансових ресурсів та здатності місцевого самоврядування ефективно їх використовувати. Крім безпосередніх фінансових активів, таких як бюджетні кошти та комунальне майно, важливу роль відіграють людські ресурси, інформаційне забезпечення та ефективність управління. Саме поєднання цих двох складових визначає фінансову спроможність громади та її здатність забезпечувати сталий розвиток.

Поняття "фінансовий потенціал сільської територіальної громади" охоплює не лише наявні фінансові ресурси, а й систему управління ними. Це комплексний підхід, який включає стратегічне планування, прийняття рішень, використання інструментів та методів, спрямованих на ефективне використання фінансових ресурсів для розвитку громади [32].

Технологія управління фінансовим потенціалом сільської територіальної громади - це комплекс взаємопов'язаних дій, спрямованих на ефективне використання наявних ресурсів для досягнення цілей розвитку громади. Цей процес передбачає:

Планування: Розробку бюджету, визначення пріоритетів, складання фінансових планів.

Організацію: Створення системи управління фінансами, розподіл повноважень між органами місцевого самоврядування.

Контроль: Моніторинг виконання бюджету, оцінка ефективності використання коштів.

Аналіз: Виявлення проблемних зон, оцінка результатів діяльності.

Результати реформи децентралізації та фінансового стану сільських громад ми оцінюватимемо за допомогою набору індикаторів, наведених у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

Індикатори економічної ефективності розвитку сільських територій

Загальні показники результативності реформи децентралізації	Показники оцінки ефективності розвитку сільських територіальних громад
Кількість адміністративно-територіальних одиниць базового рівня (громад) та субрегіонального рівня (районів); кількість населення, що проживають в об'єднаних територіальних громадах в Україні; власні доходи загального фонду місцевих бюджетів України та регіону; обсяг надходжень власних доходів до загального фонду місцевих бюджетів; структура дохідної та видаткової частини місцевих бюджетів України у ВВП; обсяги міжбюджетних трансфертів місцевим бюджетам та їх частка в доходах місцевих бюджетів; обсяги податкових надходжень до місцевих бюджетів та їх питома вага в доходах місцевих бюджетів	Чисельність населення сільського (наявне); міграційний приріст (скорочення) (в сільській місцевості); доходи загального фонду на 1-го мешканця; видатки загального фонду на 1-го мешканця; капітальні видатки на 1-го мешканця; рівень дотаційності бюджетів; співвідношення видатків на утримання апарату управління із сумою доходів загального фонду; питома вага місцевих податків і зборів у доходах загального фонду; питома вага податку на землю в структурі місцевих податків і зборів; фіскальна віддача території громади тощо

Джерело: [8].

Економічний механізм у контексті сільської територіальної громади - це сукупність економічних інструментів, методів та заходів, спрямованих на ефективне використання ресурсів громади, стимулювання економічного зростання та підвищення добробуту її мешканців. Цей механізм включає в себе:

Бюджетне планування: Розробка та виконання бюджету, розподіл коштів між різними напрямками діяльності.

Податкове систему: Встановлення місцевих податків та зборів, їх адміністрування та контроль.

Підприємництво: Створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього бізнесу.

Інвестиційну діяльність: Залучення інвестицій у розвиток інфраструктури, виробництва та соціальної сфери.

Згідно з дослідженнями В.О. Ткача, економічний механізм – це цілеспрямований інструмент, який дозволяє ефективно використовувати ресурси для досягнення поставлених цілей. Він є динамічною системою, що постійно адаптується до змін зовнішнього середовища [43].

Як зазначає В.О. Власюк, економічний механізм є єдиним організмом, де фінансове забезпечення та економічні інструменти взаємодіють, забезпечуючи ефективну реалізацію стратегічних цілей.

Організаційно-економічний механізм - це комплекс взаємопов'язаних елементів, які забезпечують ефективне функціонування будь-якої системи, включаючи економічні системи. За визначенням С.О. Білої, це "сукупність організаційних та економічних форм і методів, пов'язаних в єдиний порядок будь-якого виду діяльності" [22].

Автори Амбросов В. та Маренич Т. пропонують чітке розмежування між економічним та господарським механізмами. Вони підкреслюють, що:

Економічний механізм орієнтований на макрорівень і охоплює всю економіку країни. Він визначає загальні правила гри, встановлює рамки для економічної діяльності та слугує інструментом реалізації державної економічної політики [21].

Господарський механізм діє на мікрорівні, тобто безпосередньо на рівні підприємств, організацій та інших господарських суб'єктів. Він визначає, як саме ці суб'єкти функціонують, як приймають рішення та взаємодіють між собою.

Організаційно-економічний механізм розвитку сільських територіальних громад – це комплексна система, яка об'єднує економічні,

соціальні, організаційні та інші інструменти, спрямовані на досягнення цілей сталого розвитку сільських територій [21]. Цей механізм включає в себе:

Стратегічне планування: Розробка довгострокових цілей розвитку громади, визначення пріоритетних напрямків.

Фінансове забезпечення: Формування бюджету, залучення інвестицій, використання фінансових інструментів.

Організаційна структура: Створення ефективних органів управління, розподіл повноважень.

Кадрове забезпечення: Наявність кваліфікованих кадрів для реалізації стратегічних завдань.

Організаційно-економічний механізм розвитку сільських територіальних громад дійсно є потужним інструментом, який дозволяє вирішувати широкий спектр завдань, пов'язаних з соціально-економічним розвитком. Комплексний підхід до його формування передбачає:

Співпрацю різних рівнів влади: Центральні органи влади, регіональні адміністрації та органи місцевого самоврядування повинні діяти узгоджено, розподіляючи відповідальність та ресурси.

Залучення громадськості: Активна участь місцевого населення в процесі прийняття рішень та реалізації проектів.

Використання сучасних технологій: Впровадження інформаційних технологій для підвищення ефективності управління.

Створення сприятливого інвестиційного клімату: Залучення інвестицій для розвитку інфраструктури, підприємництва та соціальної сфери.

Механізм розвитку сільських територіальних громад в Україні представляє собою комплекс взаємопов'язаних елементів, які забезпечують ефективне функціонування та розвиток громад (рис. 1.4).

Формування організаційно-економічного механізму розвитку сільських територіальних громад має враховувати їхню індивідуальність та специфіку. Кожна громада має свої особливості: природні умови, ресурси, культурні

традиції, рівень розвитку інфраструктури тощо. Тому універсального механізму, який підійшов би для всіх громад, не існує.

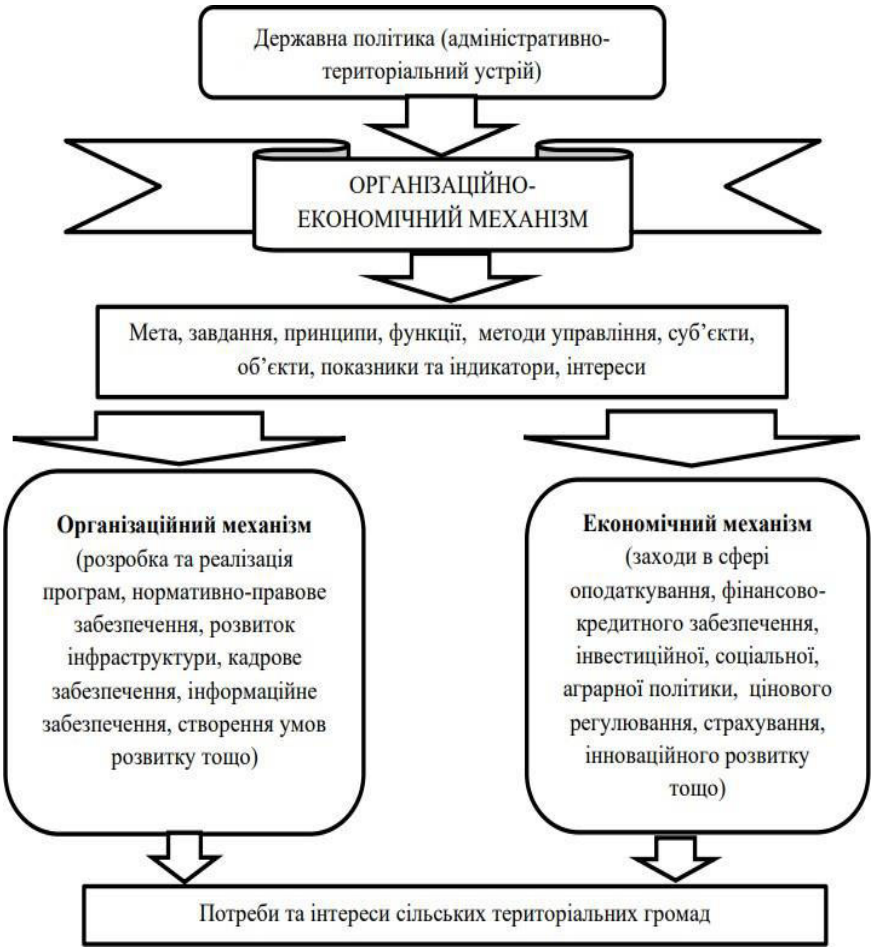

Рис. 1.4. Механізм розвитку сільських територіальних громад в Україні [2]

Створення ефективного механізму є ключовим для розвитку сільських територіальних громад. Такий механізм, як ви правильно зазначили, дозволяє:

Встановити чіткі правила гри: Це забезпечує передбачуваність для всіх учасників процесу розвитку громади, стимулює інвестиції та сприяє довгостроковому плануванню.

Збалансувати різні аспекти розвитку: Поєднання економічних, соціальних та екологічних цілей забезпечує сталий розвиток громади.

Оптимізувати використання ресурсів: Ефективне використання фінансових, природних та людських ресурсів.

Підвищити якість життя населення: Створення нових робочих місць, розвиток інфраструктури, забезпечення доступу до якісних послуг.

Основними джерелами фінансування територіальних громад є бюджетні кошти та інвестиції. Бюджетні кошти формуються за рахунок податків, зборів, оренди комунального майна та трансфертів з державного бюджету. Інвестиції, в свою чергу, можуть бути приватними, державними або залучатися на умовах публічно-приватного партнерства. Вони направляються на створення нової інфраструктури, модернізацію існуючої, а також на розвиток місцевого бізнесу. Такий різноплановий підхід до фінансування дозволяє забезпечити сталий розвиток громад, підвищити якість життя населення та сприяти економічному зростанню регіону.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

2.1. Динаміка та сучасні тенденції розвитку сільських громад в умовах децентралізації

Реформа децентралізації в Україні суттєво змінює систему місцевого самоврядування, надаючи громадам більше самостійності у фінансових питаннях та управлінні розвитком територій. Це дозволяє громадам більш ефективно задовольняти потреби мешканців та сприяє розвитку регіонів.

Бюджетна децентралізація надала громадам більшу фінансову самостійність, що стимулювало їх об'єднання та розвиток.

Надання фінансових повноважень громадам, як зазначає Куценко Т. Ф., є ключовим елементом децентралізації, оскільки дозволяє їм самостійно вирішувати, як використовувати свої ресурси для розвитку [43].

Реформа децентралізації в Україні спрямована на створення більш справедливих умов для життя в сільській місцевості. Шляхом передачі повноважень та ресурсів громадам, реформа має на меті зменшити розрив між містом і селом у таких сферах, як доходи населення, доступ до якісної освіти та медичних послуг. Крім того, децентралізація покликана зупинити процес депопуляції сільських територій та створити умови для їхнього сталого розвитку [21].

В результаті адміністративно-територіальної реформи в Україні створено 1470 громад, об'єднавши понад 26 тисяч населених пунктів. Кількість районів скоротилася до 136, а їхні повноваження суттєво змінилися (табл. 2.1).

Вінницька область, відповідно до нової адміністративно-територіальної реформи, поділена на 63 громади, що складають різноманітну мережу з міських, селищних та сільських населених пунктів. Ці громади об'єднані в 6 районів, кожен з яких має свою районну раду.

Таблиця 2.1.

Адміністративно-територіальна
система України та Вінницької області станом на 01.01.2024

Регіони	Кількість адміністративно-територіальних одиниць базового рівня (громад), од	% загальної кількості в Україні	Кількість територіальних громад у яких відбулися місцеві вибори 25 жовтня 2020 р.	% загальної кількості в Україні	Кількість адміністративно-територіальних одиниць субрегіонального рівня (районів)	% загальної кількості в Україні	Кількість районних рад, у яких відбулися місцеві вибори 25 жовтня 2020 р.	% загальної кількості в Україні	Кількість депутатів місцевих рад					
									Обласних рад	%	Районних рад	%	Рад громад	%
Україна	1470	100	1421	100	136	100	119	100	166	100	5366	100	35534	100
Вінницька область	63	4,3	63	4,4	6	4,4	6	5,0	84	5,1	274	5,1	1630	4,6

Джерело: [3].

Результатом реформи децентралізації стала активізація співробітництва між громадами. Станом на csxtym 2024 року вже 169 громад уклали 91 договір про співпрацю, особливо активно цей процес відбувається в Харківській, Рівненській, Запорізькій, Вінницькій, Дніпропетровській та Львівській областях. Більшість угод стосується сфер освіти, охорони здоров'я та соціального забезпечення [33].

Харківська, Рівненська, Вінницька, Львівська та Дніпропетровська області є лідерами за кількістю укладених договорів про міжмуніципальне співробітництво. Натомість, у Херсонській, Чернігівській, Хмельницькій, Тернопільській та Волинській областях така практика менш поширена [11].

Реформа децентралізації дала потужний імпульс розвитку місцевих фінансів, що підтверджується стрімким зростанням доходів місцевих бюджетів. Однак, для забезпечення сталого розвитку територіальних громад необхідно постійно працювати над пошуком нових джерел фінансування та оптимізацією використання наявних ресурсів. Це дозволить громадам більш ефективно вирішувати місцеві проблеми та підвищувати якість життя населення [22].

Реформа децентралізації не лише змінила адміністративно-територіальний устрій України, але й викликала позитивні соціальні зміни. У багатьох громадах з'явилися нові можливості для розвитку, що виразилося у покращенні інфраструктури, підвищенні якості життя та зростанні громадянської активності. Ці зміни, хоча і можуть здаватися незначними для мешканців великих міст, стали справжнім проривом для жителів невеликих містечок та сіл, які побачили, що їхні голоси почуті, а їхні потреби враховані [5].

Фінансова самостійність територіальних громад є одним з ключових елементів реформи децентралізації. Збільшення доходів місцевих бюджетів та надання громадам більшої свободи у розпорядженні коштами дозволяє ефективніше задовольняти місцеві потреби, розвивати інфраструктуру, підтримувати соціальні програми та стимулювати економічне зростання. Однак, для досягнення максимального ефекту від децентралізації необхідно постійно вдосконалювати механізми бюджетування та контролю за використанням бюджетних коштів.

Реформа децентралізації суттєво вплинула на доходи місцевих бюджетів, про що свідчить значне зростання їхніх обсягів у період з 2017 по 2023 рік. Однак, аналіз динаміки показує, що темпи цього зростання поступово знижуються. Це свідчить про необхідність пошуку нових шляхів збільшення доходів місцевих бюджетів, зокрема, через розширення податкової бази, розвиток місцевого бізнесу та ефективне управління комунальною власністю. Крім того, важливо забезпечити прозоре використання бюджетних коштів та підвищити фінансову грамотність місцевих громад (табл. 2.2).

Об'єднання територіальних громад виявилося ефективним інструментом для збільшення доходів місцевих бюджетів. Так, за даними за 2020 рік, доходи 665 об'єднаних громад зросли на понад 7 мільярдів гривень порівняно з попереднім роком. Особливо відчутне зростання спостерігається за рахунок податку на доходи фізичних осіб. Це свідчить про те, що об'єднання громад не

лише сприяє ефективнішому управлінню, а й забезпечує додаткові фінансові ресурси для розвитку територій.

Таблиця 2.2.

Виконання доходів місцевих бюджетів в Україні за 2017-2023 рр.

Роки	Обсяг надходжень до загального фонду (без урахування трансфертів), млн грн.	% річного обсягу, затвердженого місцевими радами	Приріст надходжень до загального фонду проти попереднього року, %	Приріст надходжень до загального фонду проти попереднього року, млн грн.
2017 р.	99400,0	113,0	43,1	+ 23600,0
2018 р	143600,0	112,3	43,3	+ 43800,0
2019 р.	193900,0	104,0	31,9	+ 42300,8
2020 р.	234 930,3	в.д	22,9	+42 976,8
2021 р.	243 016,4	в.д	14,6	+42 085,8
2022 р.	212 986,0	в.д	5,3	+13 969,6
2023 р.	322 513,1	в.д	21,2	+ 64 527,1

Джерело: [16]

Проведений аналіз фінансових показників Вінницької області демонструє значне зростання доходів місцевих бюджетів за період з 2017 по 2023 рік. Це свідчить про ефективність реформи децентралізації та сприяє оптимізму щодо подальшого розвитку регіону. Однак, для більш детального аналізу необхідно враховувати структуру доходів, динаміку витрат та вплив зовнішніх факторів на фінансове становище області (рис. 2.1.).

Структура доходів місцевих бюджетів Вінницької області характеризується значною часткою податку на доходи фізичних осіб, який протягом аналізованого періоду забезпечував близько 98% загальних податкових надходжень. Разом з тим, спостерігається тенденція до диверсифікації джерел фінансування. Зокрема, неподаткові доходи, такі як надходження від продажу землі та власні надходження бюджетних установ, демонструють стійке зростання. Це свідчить про те, що місцеві бюджети стають більш стійкими до зовнішніх впливів та мають більші можливості для фінансування місцевих програм і проектів [4].

Рис. 2.1. Доходи місцевих бюджетів Вінницької області за 2017-2023 рр. [32].

Аналіз даних свідчить про тісний зв'язок між станом сільського господарства та фінансовою спроможністю місцевих бюджетів Вінницької області. Зростання обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, збільшення кількості підприємств та підвищення заробітної плати в цій галузі сприяють збільшенню податкових надходжень до бюджетів. Це підтверджує важливість розвитку сільського господарства для економічного зростання регіону [3].

Розбудова інститутів місцевої демократії є необхідною умовою для ефективного функціонування місцевих бюджетів. Чітке визначення повноважень між державними та місцевими органами влади, а також забезпечення фінансової самостійності громад є запорукою сталого розвитку територій і зміцнення демократичних засад суспільства. Це дозволить більш ефективно вирішувати місцеві проблеми та підвищити якість життя населення.

Реформа децентралізації в Україні стала потужним стимулом для розвитку місцевого самоврядування. Позитивні результати реформи включають активізацію бізнесу, зростання доходів місцевих бюджетів та підвищення залученості громадян до управління місцевими справами. Однак, для досягнення максимального ефекту необхідно вирішити ряд проблем, таких

як нерівномірність розвитку територій, недостатня фінансова спроможність деяких громад та відсутність кваліфікованих кадрів. Важливо також розробити довгострокові стратегії розвитку громад, які б враховували місцеві особливості та потреби [2].

Реформа децентралізації є важливим етапом у розвитку української державності. Її метою є створення більш ефективної системи управління, яка б наблизила владу до громадян та забезпечила вирішення місцевих проблем. Передача повноважень і ресурсів на місцевий рівень дозволяє громадам самостійно визначати пріоритети розвитку, а також сприяє розвитку громадянського суспільства. Однак, успішна реалізація реформи вимагає вирішення низки проблем, таких як забезпечення фінансової спроможності громад, підвищення кваліфікації місцевих кадрів та розробки ефективних механізмів міжбюджетних відносин [3].

Незважаючи на позитивні результати, реформа децентралізації зіштовхнулася з низкою проблем, які потребують вирішення (див. рис. 2.2).

Рис. 2.2. Проблеми, які потребують вирішення для ефективного розвитку сільських територіальних громад в умовах децентралізації

Джерело: узагальнено автором на основі [20, 21, 31]

Кадровий дефіцит є одним з найбільш серйозних викликів для успішної реалізації реформи децентралізації. Відсутність достатньої кількості кваліфікованих фахівців в органах місцевого самоврядування ускладнює ефективне управління фінансами, розробку стратегій розвитку, залучення інвестицій та надання якісних публічних послуг. Для вирішення цієї проблеми необхідно розробити комплекс заходів, спрямованих на підвищення кваліфікації кадрів, створення системи мотивації та залучення молодих фахівців до роботи в органах місцевого самоврядування [2].

Для забезпечення сталого розвитку територіальних громад необхідно вжити низку заходів, спрямованих на посилення їхньої фінансової самостійності. Це передбачає розширення джерел доходів місцевих бюджетів, реформування системи оподаткування та впровадження механізмів бюджетного планування, які дозволять забезпечити ефективне використання коштів. Крім того, важливим є підвищення рівня прозорості та підзвітності у сфері управління місцевими фінансами. Це сприятиме зростанню довіри громадян до місцевої влади та забезпечить більш ефективне вирішення місцевих проблем [11].

Здатність органів місцевого самоврядування акумулювати та ефективно використовувати фінансові ресурси визначає фінансовий потенціал громади і є ключовим фактором її сталого розвитку.

Раціональне використання фінансових ресурсів є запорукою успішного розвитку територіальних громад. Тому вдосконалення механізмів управління фінансовим потенціалом є одним з пріоритетних завдань у контексті реформи децентралізації.

Розробка стратегій розвитку громад має базуватися на реальній оцінці фінансових можливостей. Тільки за умови стабільного фінансування можна реалізувати амбітні проекти та забезпечити сталий розвиток території [44].

Реформа децентралізації в Україні передбачала створення спроможних територіальних громад, які б мали достатній ресурсний потенціал для забезпечення надання якісних послуг населенню. Для досягнення цієї мети

були розроблені чіткі критерії, що враховували такі показники як кількість населення, площа, наявність соціальної інфраструктури та економічний потенціал. Ці критерії мали на меті забезпечити створення громад, здатних до самостійного розвитку та ефективного управління своїми справами.

Завдяки змінам у Бюджетному кодексі України, місцеві бюджети отримали додаткові джерела фінансування. Зокрема, значно зросла частка місцевих податків та зборів у загальному обсязі доходів. Це сприяло підвищенню фінансової спроможності територіальних громад та дозволило їм більш ефективно вирішувати місцеві проблеми. Однак, для забезпечення сталого розвитку громад необхідно продовжувати роботу над диверсифікацією джерел доходів та оптимізацією бюджетних витрат (рис. 2.3.).

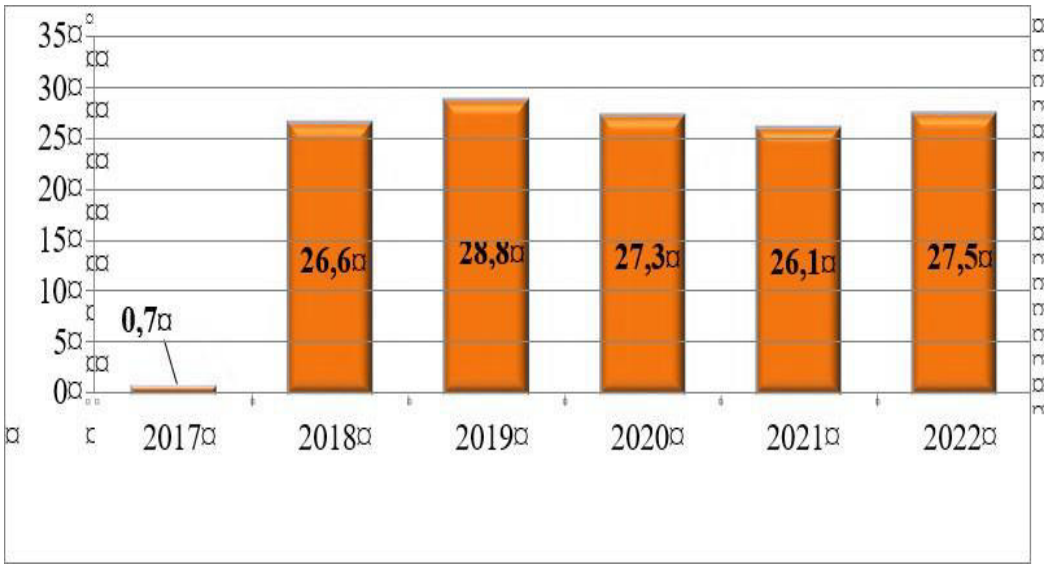

Рис. 2.3. Місцеві податки і збори у доходах місцевих бюджетів (2017-2022 р.)

Реформа децентралізації призвела до значного зростання частки місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів, особливо в 2017 році. Однак, подальший ріст цього показника сповільнився, і Україна все ще відстає від розвинутих країн за цим показником. Це свідчить про необхідність подальшого вдосконалення системи місцевого оподаткування та стимулювання розвитку місцевого бізнесу.

Аналіз структури доходів місцевих бюджетів свідчить про значну залежність громад від податку на доходи фізичних осіб. Хоча цей податок є основним джерелом доходів для більшості ОТГ, існуючий розподіл надходжень між державним і місцевими бюджетами (60% на 40% відповідно) обмежує фінансову самостійність громад. Це підкреслює необхідність подальшої дискусії щодо оптимізації системи розподілу податкових надходжень між різними рівнями бюджетної системи (рис. 2.4.).

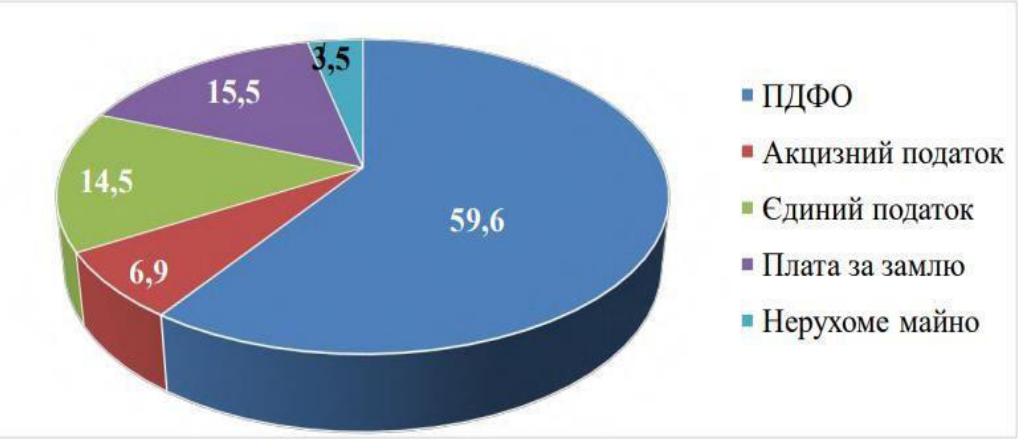

Рис. 2.4. Надходження податків до загального фонду місцевих бюджетів ОТГ у 2023 році, %

Підвищення рівня життя та зростання заробітної плати сприяли збільшенню надходжень до бюджетів від податку на доходи фізичних осіб, що, в свою чергу, позитивно вплинуло на фінансову спроможність громад.

Одним із шляхів збільшення доходів місцевих бюджетів є інвестування тимчасово вільних коштів у державні облігації. Однак, для ефективного використання цього інструменту необхідно спростити процедури та забезпечити належний рівень фінансової грамотності серед посадових осіб місцевого самоврядування. Паралельно з цим, сільські громади повинні розробляти власні стратегії розвитку, які враховують як їхні сильні сторони, так і зовнішні виклики. Комбінація цих двох підходів дозволить забезпечити сталий розвиток сільських територій та підвищити якість життя їхніх мешканців [22].

Кожна територія має унікальні особливості, які можуть стати основою для її розвитку. Ефективне використання цих переваг сприяє підвищенню

конкурентоспроможності місцевого бізнесу та забезпечує сталий розвиток території. Особливо актуальним це є для сільських територій, які відіграють важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки та збереженні довкілля [22].

Станом на серпень 2024 року в Вінницькій області було створено 63 територіальні громади, серед яких більшість становили сільські та селищні громади. Це свідчить про різноманітність за складом новостворених територіальних утворень (рис. 2.5.).

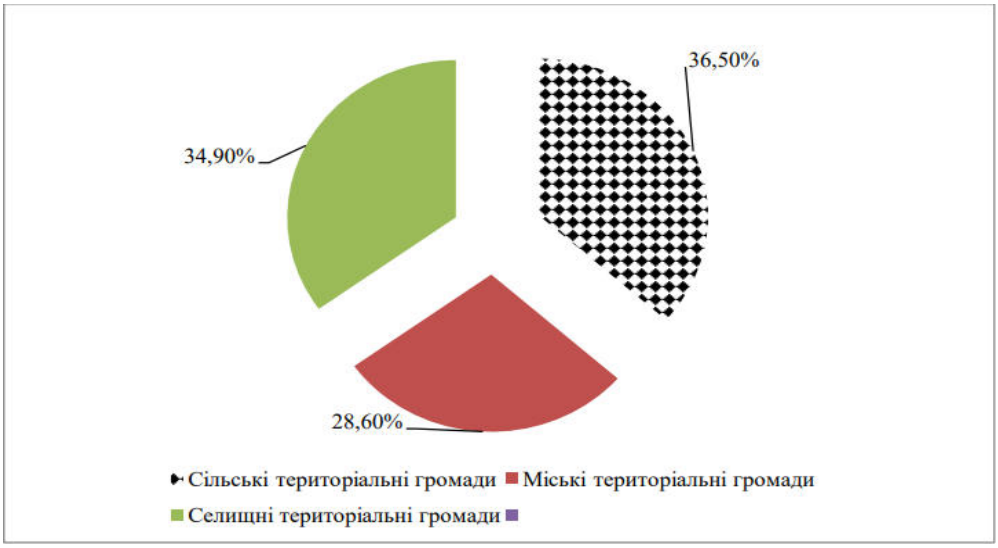

Рис. 2.5. Територіальні громади Вінницької області, %

Розмір сільських територіальних громад Вінницької області суттєво відрізняється: від найменшої Агрономічної громади площею 86,1 кв. км до найбільшої Уланівської громади площею 611 кв. км.

Найбільша кількість сільських територіальних громад створена в Гайсинському районі Вінницької області. Також значна кількість громад зосереджена у Вінницькому та Жмеринському районах. Розміри громад варіюються від найменших, що складаються з чотирьох рад, до найбільших, що об'єднують понад десять рад. Розподіл населення між сільськими територіальними громадами Вінницької області є нерівномірним. Існують громади з населенням понад 15 тисяч осіб та громади з населенням менше 6 тисяч осіб. Така різниця в чисельності населення створює різні умови для розвитку громад і вимагає розробки диференційованих підходів до їх

підтримки. Зокрема, малі громади потребують додаткової державної підтримки для забезпечення надання якісних послуг населенню (рис. 2.6.).

Сільська рада є центральним органом місцевого самоврядування на рівні громади. Вона представляє інтереси мешканців і здійснює повноваження, делеговані їй законом. Структура сільської ради, як правило, включає в себе виконавчий комітет, відділи та служби, необхідні для виконання покладених на неї завдань [24].

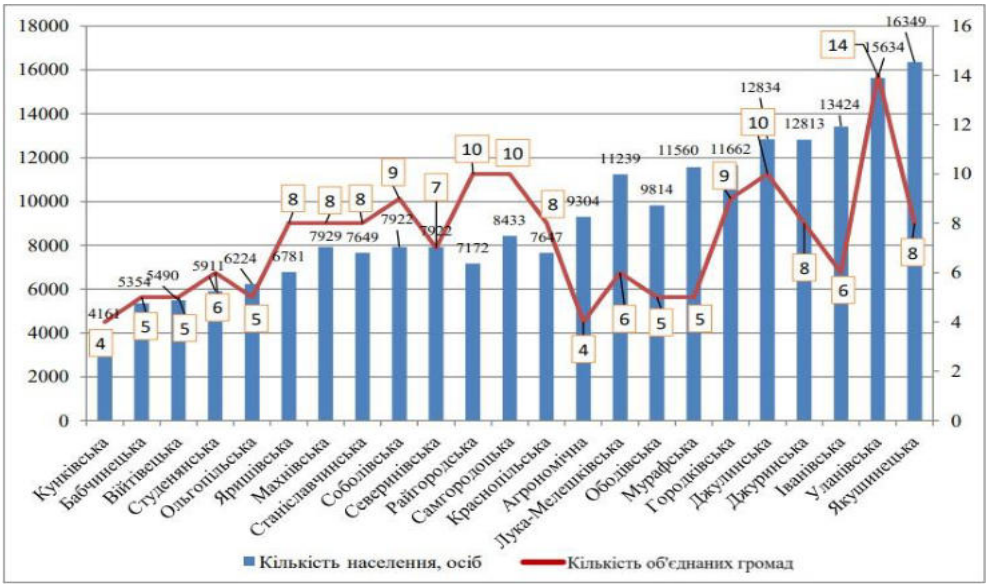

Рис. 2.6. Населення в об’єднаних сільських територіальних громадах Вінницької області

Майбутнє сільських територіальних громад залежить від ефективності державної політики. Для забезпечення їхнього сталого розвитку необхідно створювати умови для залучення інвестицій, розвитку підприємництва та підвищення якості життя сільського населення.

Фінансова стабільність сільських громад є запорукою їхнього успішного розвитку. Для цього необхідно забезпечити достатнє фінансування місцевих бюджетів та створити умови для залучення додаткових коштів.

Розв'язання проблем сільських територій вимагає комплексного підходу, який включає в себе не тільки фінансове забезпечення, але й розвиток інфраструктури, створення нових робочих місць та підвищення якості життя населення [32].

Фінансова стабільність сільських громад є запорукою їхнього сталого розвитку. Інвестуючи в розвиток місцевої економіки, громади можуть створити нові робочі місця та підвищити якість життя населення.

2.2. Фактори, що впливають на ефективність управління сільськими територіями

Ефективність розвитку сільських територій безпосередньо залежить від спроможності органів місцевого самоврядування використовувати всі наявні ресурси та інструменти для вирішення місцевих проблем.

Фіскальна віддача є одним з важливих індикаторів ефективності управління фінансами сільських територіальних громад. Цей показник дозволяє оцінити, наскільки ефективно громада використовує свій ресурсний потенціал для залучення доходів. Аналіз фіскальної віддачі різних громад дозволяє виявити найбільш ефективні практики та визначити напрямки для покращення фінансового стану менш ефективних громад. Інформаційно-аналітична панель, яка містить цей показник, є потужним інструментом для прийняття обґрунтованих управлінських рішень (рис. 2.7).

Аналіз фіскальної віддачі територіальних громад Вінницької області свідчить про значні розбіжності між окремими громадами. Більшість громад не досягають середнього рівня фіскальної віддачі, що свідчить про потенціал для покращення ефективності управління місцевими фінансами.

Соціологічне опитування мешканців сільських територіальних громад Вінницької області охопило 354 респонденти. Більшість опитаних – жінки (61,6%). За віковими групами найбільш представленою є група 36-50 років (39,3%), далі йдуть групи 18-35 років (33,9%) та старше 50 років (26,8%) [22].

Оцінка якості доріг мешканцями сільських територіальних громад виявила, що більшість респондентів незадоволені їхнім станом. Лише невелика частина опитаних оцінила якість доріг на "добре" або "відмінно". Найчастіше респонденти обирали оцінки "задовільно" та "незадовільно". Це

свідчить про те, що покращення дорожньої інфраструктури є пріоритетним завданням для органів місцевого самоврядування. Низька якість доріг негативно впливає на якість життя сільського населення, ускладнює доступ до соціальних послуг та обмежує можливості для економічного розвитку [21].

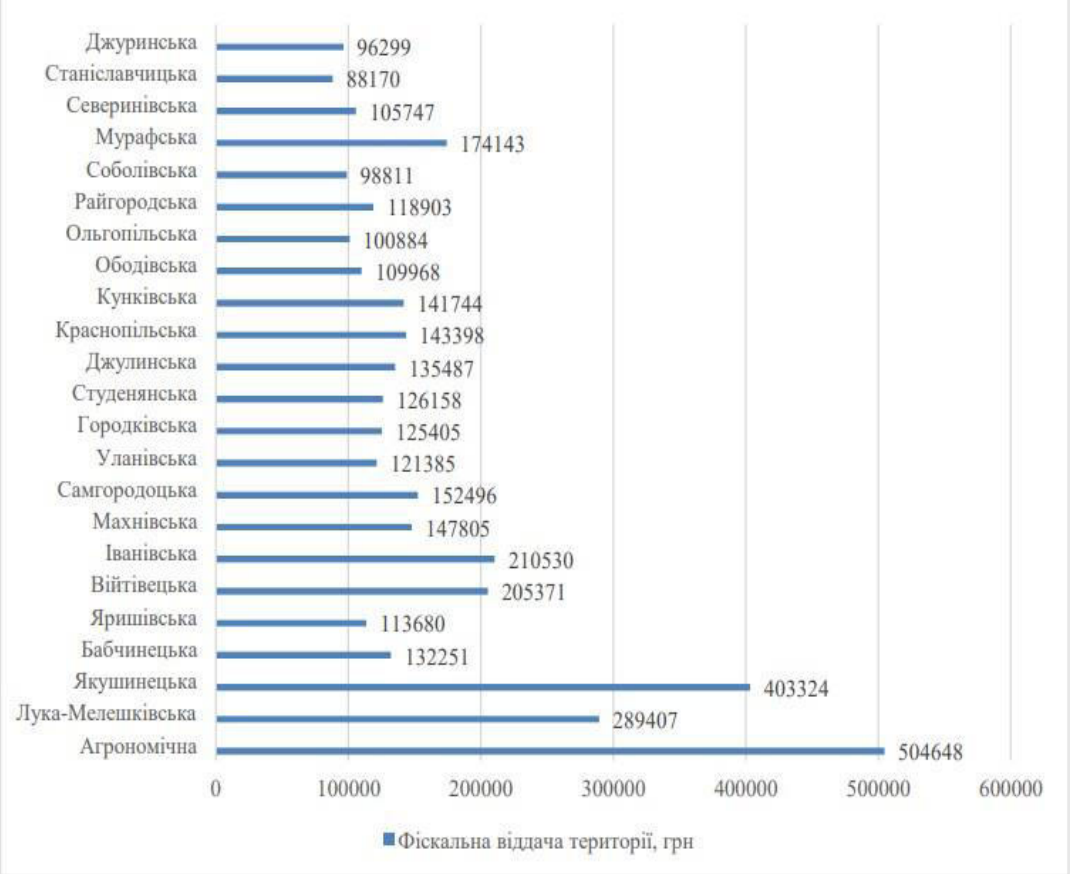

Рис. 2.7. Фіскальна віддача у СТГ Вінницької області

Аналіз відповідей респондентів на запитання про перешкоди для розвитку громад дозволяє виявити ряд проблем. Найбільш часто респонденти вказували на відсутність інвестицій, низьку громадську активність та недостатню ефективність місцевої влади. Також серед проблем були названі відсутність можливостей для реалізації, некомпетентність керівництва громади та несприятливі умови для розвитку бізнесу. Ці результати свідчать про необхідність комплексного підходу до вирішення проблем розвитку сільських територій, який включатиме в себе залучення інвестицій,

підвищення рівня громадянської активності та посилення ролі місцевого самоврядування [11].

Сезонність сільськогосподарських робіт є одним з ключових факторів, що впливають на рівень зайнятості в сільській місцевості. Графік демонструє, як кількість робочих місць у сільському господарстві змінюється протягом року. Крім того, інтенсифікація сільського господарства та обмеженість земельних ресурсів призводять до зменшення потреби в робочій силі в цій галузі. Це, в свою чергу, стимулює міграцію населення з села в місто і потребує розробки нових стратегій для забезпечення зайнятості сільського населення.

На перших етапах розвитку сільських ОТГ пріоритет віддається створенню робочих місць у сфері надання послуг. Однак, для забезпечення сталого розвитку та зменшення залежності від державних субвенцій необхідно диверсифікувати економіку. Залучення інвестицій в промисловість, будівництво, туризм та інші сфери дозволить створити нові робочі місця, збільшити податкові надходження та підвищити життєвий рівень населення. При цьому важливо враховувати специфіку кожної конкретної громади та розробляти індивідуальні стратегії розвитку [21].

Результати соціологічного дослідження чітко вказують на нагальні проблеми сільських територій, які потребують негайного вирішення. З одного боку, необхідно розвивати сільське господарство, а з іншого – забезпечити зайнятість сільського населення. Ефективне вирішення цих завдань можливе лише за умови вмілого управління територіальними громадами.

Однією з основних причин неефективного розвитку багатьох сільських громад є недостатня кваліфікація управлінських кадрів. Відсутність стратегічного бачення, нездатність ефективно управляти фінансами та залучати інвестиції обмежують можливості для розвитку. Для вирішення цієї проблеми необхідно вкладати кошти в підвищення кваліфікації місцевих кадрів, розробляти довгострокові стратегії розвитку та залучати до процесу управління громадські організації та бізнес [23].

Незважаючи на значні переваги реформи децентралізації, зокрема, зростання фінансової автономії громад, існують певні ризики, пов'язані з використанням нових інструментів фінансування та управління. Такі ризики можуть гальмувати розвиток сільських територіальних громад (рис. 2.8.).

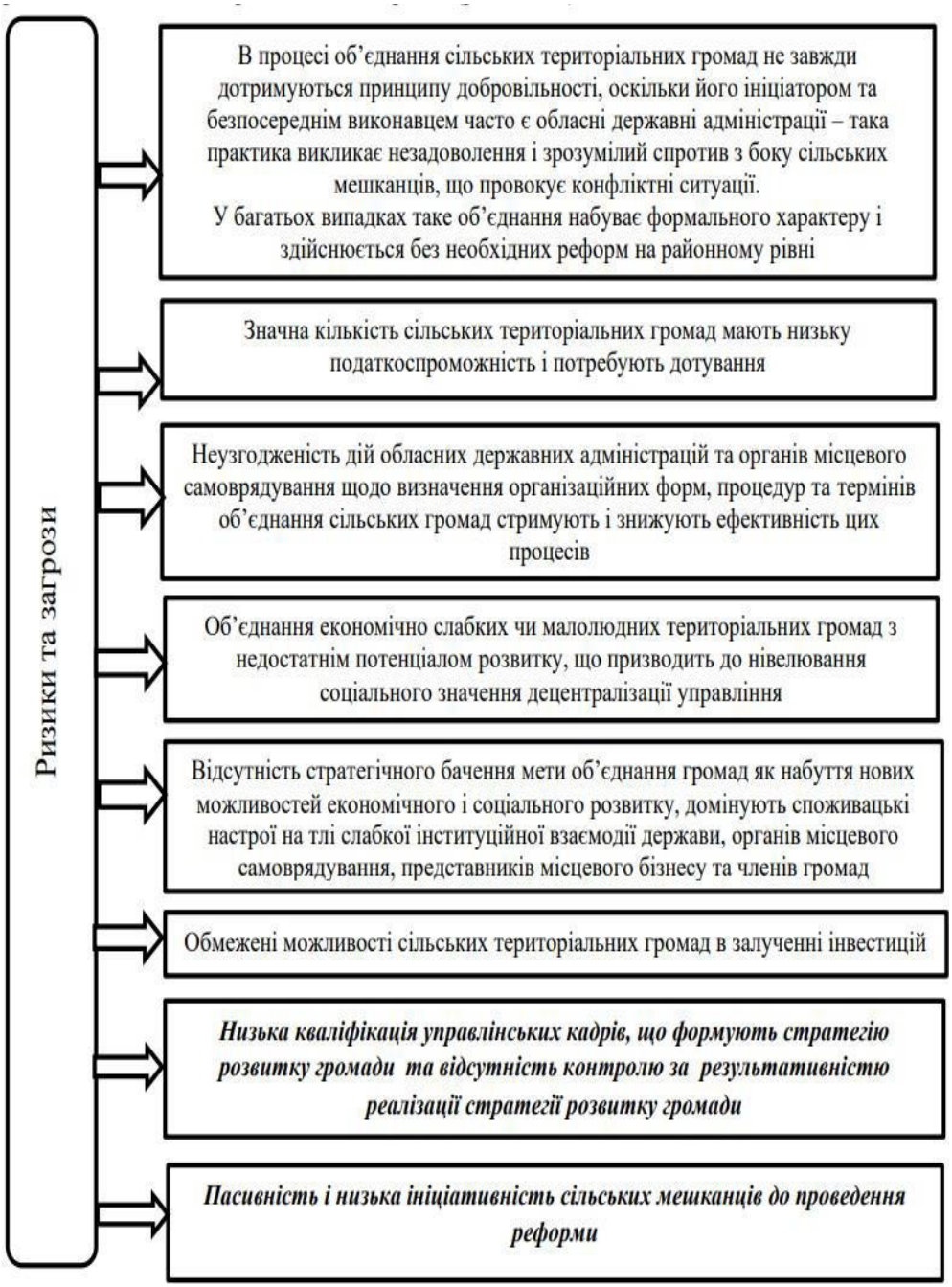

Рис. 2.8. Позитивні та негативні фактори впливу на економічний розвиток сільських територіальних громад в Україні

Джерело: побудовано на основі [2]

Для успішної реалізації реформи децентралізації необхідно вдосконалити законодавство, посилити контроль за діяльністю органів

місцевого самоврядування та забезпечити прозорість бюджетних процесів. Це дозволить мінімізувати ризики, пов'язані з неефективним управлінням громадами та забезпечити їх сталий розвиток.

Залучення громадськості до процесу управління громадами є важливим фактором для успішної реалізації реформи децентралізації. Прозорість бюджетних процесів та активна участь громадян дозволять підвищити довіру до місцевої влади та забезпечити ефективне використання коштів."

Для вирішення проблем, пов'язаних з реформою децентралізації, необхідно спростити процедури прийняття рішень на місцевому рівні, підвищити кваліфікацію кадрів органів місцевого самоврядування та забезпечити доступ громадськості до інформації про діяльність місцевої влади.

Стратегія розвитку сільських територій має бути спрямована на забезпечення збалансованого економічного і соціального розвитку регіонів. Це передбачає створення нових робочих місць, розвиток інфраструктури, покращення якості життя та збереження довкілля.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТА ДЕТЕРМІНАНТИ ЗРОСТАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

У сучасних умовах, коли відбувається реформа децентралізації, держава відіграє ключову роль у створенні таких умов, за яких сільські громади зможуть ефективно вирішувати економічні, соціальні та екологічні проблеми.

Як зазначають Гончарук І.В. та Томашук І.В., вирішення проблем сільських територій потребує ефективної державної політики в аграрному секторі. Тільки за умови чіткої координації дій держави, бізнесу та громадськості можна досягти позитивних змін у сільській місцевості [12].

Для успішної реалізації реформи децентралізації необхідно розробити ефективні інструменти управління, які дозволять центральному органу виконавчої влади підтримувати розвиток сільських територіальних громад.

Міжнародний досвід свідчить про важливість збалансованого поєднання державного регулювання та місцевої ініціативи у розвитку сільських територій. Держава повинна створити чіткі правила гри та забезпечити підтримку місцевих громад, а самі громади мають активно використовувати надані їм повноваження для вирішення місцевих проблем [11].

Для успішного розвитку сільських територій необхідно не тільки змінювати законодавство, але й інвестувати в розвиток людського капіталу. Сільські виробники повинні мати доступ до сучасних знань та технологій, що дозволить їм підвищити свою конкурентоспроможність.

Сталий розвиток сільських територіальних громад передбачає комплексне вирішення економічних, соціальних та екологічних проблем. Важливими складовими цього процесу є:

Розвиток сільського господарства: підвищення продуктивності, впровадження інновацій, підтримка малих фермерських господарств.

Розвиток несільськогосподарських секторів: створення нових робочих місць у сфері туризму, ремесел, обробної промисловості.

Розвиток інфраструктури: будівництво доріг, шкіл, лікарень, забезпечення доступу до комунальних послуг.

Збереження довкілля: раціональне використання природних ресурсів, захист довкілля від забруднення.

Підвищення якості життя населення: забезпечення доступу до освіти, охорони здоров'я, соціальних послуг.

Залучення інвестицій: створення сприятливого інвестиційного клімату для залучення інвестицій у розвиток сільських територій.

Розвиток місцевого самоврядування: децентралізація влади, розширення повноважень місцевих громад.

Ефективність розвитку сільських територій залежить від тісної співпраці держави, місцевого самоврядування та громадськості [13].

Держава надає органам місцевого самоврядування різноманітні інструменти для вирішення місцевих проблем. Ефективність використання цих інструментів визначає успішність розвитку сільських громад (рис. 3.1).

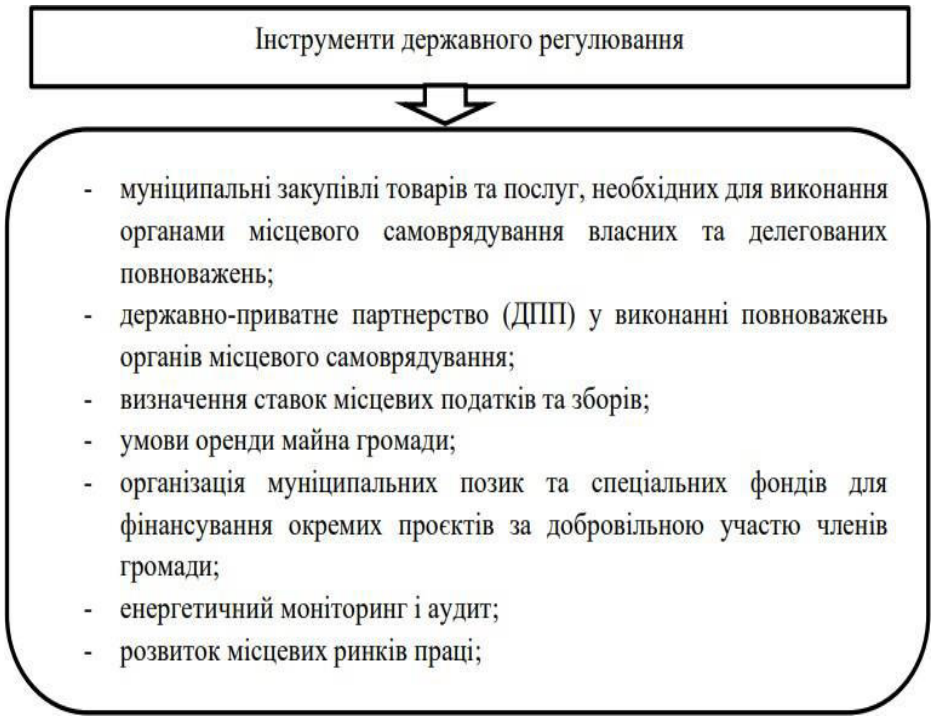

Рис. 3.1. Інструменти регулювання економічного розвитку сільських територіальних громад

Джерело: [4].

Завдяки інструментам державного регулювання органи місцевого самоврядування мають можливість самостійно вирішувати місцеві проблеми, співпрацюючи з бізнесом та залучаючи громадськість. Це дозволяє ефективніше використовувати місцеві ресурси та покращувати якість життя населення.

Завдяки ефективному використанню наданих інструментів, сільські громади зможуть оптимізувати свою діяльність, забезпечити більш раціональне використання ресурсів та покращити умови життя своїх мешканців.

Незважаючи на успіхи реформи децентралізації, існують проблеми, які гальмують розвиток сільських територіальних громад. Для їх вирішення необхідно диверсифікувати економіку, покращити доступ до ресурсів, підтримувати сільське господарство та сприяти співпраці між різними суб'єктами. Розробка власних стратегій розвитку та залучення інвестицій також є важливими кроками для розвитку громад.

Сільські територіальні громади мають свої особливості, які вимагають індивідуального підходу до їх розвитку. Для забезпечення ефективного розвитку необхідно враховувати специфіку кожної громади та розробляти відповідні стратегії [11].

Стратегії ефективного економічного розвитку сільських територіальниї громад пропнуємо поділити за трьома напрямками: нарощення фінансово-економічного потенціалу, поліпшення державного регулювання та удосконалення управління, що є логічним і дозволяє системно підходити до питання розвитку сільських громад.

1. Для нарощення фінансово-економічного потенціалу громади необхідно здійснити такі заходи:

Розширення джерел фінансування (залучення інвестицій, розвиток місцевого бізнесу, ефективне управління комунальною власністю).

Створення сприятливого інвестиційного клімату.

Підтримка розвитку малого та середнього підприємництва.

Оптимізація витрат місцевих бюджетів.

Індикатори результативності:

Зростання обсягу місцевих бюджетів.

Збільшення частки власних доходів у загальному обсязі доходів.

Зменшення заборгованості місцевих бюджетів.

Збільшення обсягів інвестицій в економіку громади.

Зростання кількості створених робочих місць.

2. Для поліпшення державного регулювання розвитку сільських громад необхідно:

Спрощення адміністративних процедур для бізнесу.

Децентралізація повноважень та відповідальності.

Підвищення прозорості та підзвітності органів місцевого самоврядування.

Розробка та впровадження ефективних механізмів міжбюджетних відносин.

Створення єдиної державної інформаційної системи для підтримки прийняття рішень на місцевому рівні.

Індикатори результативності:

Зменшення кількості адміністративних бар'єрів для бізнесу.

Зростання рівня задоволеності населення якістю надання публічних послуг.

Збільшення обсягу державних інвестицій у розвиток сільських територій.

Скорочення термінів прийняття рішень на місцевому рівні.

3. Для удосконалення управління розвитком сільських територіальних громад необхідно:

Підвищення кваліфікації кадрів органів місцевого самоврядування.

Розробка та впровадження стратегій розвитку громад.

Залучення громадськості до процесу прийняття рішень.

Створення ефективних систем моніторингу та оцінки результатів діяльності.

Розвиток міжмуніципального співробітництва.

Індикатори результативності:

Збільшення кількості громад, які мають затверджені стратегії розвитку.

Зростання рівня задоволеності населення діяльністю органів місцевого самоврядування.

Збільшення кількості реалізованих проектів місцевого розвитку.

Підвищення рівня залучення громадськості до процесу прийняття рішень [11].

Для успішної реалізації реформи децентралізації необхідно створити спеціалізований державний орган, наприклад, Національну агенцію сталого розвитку сільських територій. Цей орган міг би координувати дії на державному та місцевому рівнях, а також надавати методичну та фінансову підтримку громадам.

Створення Центру розвитку територіальних громад та сільських територій стане потужним стимулом для розвитку сільської місцевості. Завдяки своїй експертизі, Центр допоможе громадам розробити ефективні стратегії розвитку, залучити інвестиції та підвищити якість життя населення. Центр стане своєрідним каталізатором змін, який об'єднає зусилля держави, громадськості та бізнесу [11].

Ключовим фактором успішного розвитку сільських територій є активна участь місцевих громад. Залучення громадян до процесу планування та реалізації проектів дозволяє не тільки підвищити ефективність використання ресурсів, але й зміцнити почуття власної відповідальності за розвиток своєї громади [11].

Для досягнення цієї мети необхідно:

1. Розширити повноваження органів місцевого самоврядування: надати громадам більшу свободу в прийнятті рішень та управлінні місцевими ресурсами.

2. Підвищити рівень громадянської активності: проводити інформаційні кампанії, організовувати громадські слухання, залучати волонтерів.

3. Створити умови для розвитку місцевого бізнесу: підтримувати ініціативи місцевих підприємців, надавати їм доступ до фінансування та інформації.

4. Забезпечити доступ до якісних публічних послуг: розвивати інфраструктуру, надавати соціальні послуги.

5. Зберегти культурну спадщину та природні ресурси: сприяти розвитку сільського туризму, екологічно чистого виробництва.

6. Тільки за умови тісної співпраці держави, місцевого самоврядування та громадськості можна досягти сталого розвитку сільських територій.

Ефективне використання економічного потенціалу сільських територій є ключовим фактором для досягнення самодостатності громад. Це означає, що громада сама зможе забезпечувати свої потреби, розвивати інфраструктуру та покращувати якість життя мешканців.

Самодостатність сільської громади – це комплексне поняття, яке охоплює широкий спектр аспектів, від економічної стабільності та соціального благополуччя до екологічної стійкості. Ключовими індикаторами самодостатності є: здатність залучати інвестиції, забезпечити енергетичну незалежність, розвивати соціальну інфраструктуру та людський потенціал. Крім того, самодостатня громада характеризується високим рівнем самоорганізації, активною участю мешканців у прийнятті рішень та здатністю адаптуватися до змін зовнішнього середовища.

ВИСНОВКИ

Реформа децентралізації дійсно є ключовим фактором для забезпечення самостійності органів місцевого самоврядування. Розширення їхніх повноважень та можливостей щодо використання бюджетних коштів є необхідною умовою для ефективного розвитку сільських територіальних громад.

Зважаючи на відмінності між українським законодавством та Європейською хартією щодо ролі територіальних громад, ми вважаємо, що саме громади є головними рушійними силами реформи децентралізації. Завдяки підтримці органів місцевого самоврядування, громади здатні ефективно вирішувати місцеві проблеми та сприяти розвитку не лише окремих територій, а й країни в цілому.

Реформа децентралізації в Україні призвела до значних змін у системі місцевого самоврядування. Зокрема, змінилася структура місцевих бюджетів, зросла роль громад у вирішенні місцевих проблем. Однак, для повної реалізації потенціалу реформи необхідно вирішити ряд завдань, таких як: підвищення кваліфікації кадрів органів місцевого самоврядування, спрощення адміністративних процедур, залучення інвестицій, розвиток міжмуніципального співробітництва. Тільки за таких умов можна забезпечити сталий розвиток територіальних громад та підвищення якості життя населення.

Новий адміністративно-територіальний устрій, який є результатом реформи децентралізації, дозволив підвищити фінансову спроможність громад та зміцнити місцеве самоврядування.

Дослідження фінансового стану сільських територіальних громад Вінницької області виявило цікаву закономірність: найбільш фінансово самостійними виявилися не найбільші за розміром громади, а ті, які мають високу частку власних податкових надходжень. Це свідчить про те, що фінансова спроможність громади залежить не тільки від її розміру, але й від

ефективності управління місцевими фінансами. Однак, для більш повного розуміння цієї тенденції необхідні додаткові дослідження, які дозволять виявити інші фактори, що впливають на фінансову самостійність громад.

Реформа децентралізації відкрила нові можливості для розвитку сільських територій, але для досягнення успіху необхідно вирішити ряд проблем. Важливу роль у цьому процесі відіграють як центральна влада, так і органи місцевого самоврядування, громадські організації та бізнес. Завдяки спільним зусиллям можна забезпечити стійкий розвиток сільських територій та підвищити якість життя сільського населення.

Ефективність розвитку сільських територій залежить від співпраці держави, місцевого самоврядування та громадськості. Держава повинна створити сприятливі умови для розвитку, а місцеві громади – активно використовувати наявні ресурси для досягнення своїх цілей.

Виявлено проблеми забезпечення самодостатності громад в контексті реформи децентралізації:

1. Недостатня законодавча база: Відсутність чітких та всеосяжних законодавчих норм, що регулюють розподіл повноважень, ресурсів та управління комунальним майном на місцевому рівні, створює правову невизначеність та ускладнює ефективне функціонування громад.

2. Низький рівень життя населення: Низький рівень життя населення обмежує можливості для розвитку місцевих громад, оскільки зменшується платоспроможність населення, що негативно впливає на наповнення місцевих бюджетів.

3. Нерозмежування повноважень між рівнями влади: Нечіткий розподіл повноважень між центральною та місцевою владою призводить до дублювання функцій, бюрократичних бар'єрів та неефективного використання ресурсів.

4. Проблеми з плануванням територій: Відсутність чітких планів розвитку територій ускладнює раціональне використання земельних ресурсів та інвестицій.

5. Диспропорції між громадами: Значна різниця в розмірах, ресурсах та потенціалі громад ускладнює створення рівних умов для їх розвитку.

6. Недостатнє фінансування: Багато громад стикаються з браком коштів для виконання делегованих повноважень, що обмежує їхні можливості для розвитку.

Ці проблеми мають комплексний характер і вимагають системного підходу до їх вирішення, а саме:

1. Вдосконалення законодавчої бази: Розробка та ухвалення нових законів та підзаконних актів, які б чітко визначали повноваження, відповідальність та фінансові ресурси органів місцевого самоврядування.

2. Підвищення рівня самоорганізації громад: Залучення громадськості до процесу прийняття рішень, створення громадських бюджетів та інших інструментів прямої демократії.

3. Спрощення адміністративних процедур: Зменшення кількості дозвільних документів та спрощення процедур їх отримання для бізнесу.

4. Підтримка розвитку малого та середнього бізнесу: Створення сприятливих умов для розвитку підприємництва, надання фінансової та консультаційної підтримки.

5. Залучення інвестицій: Активне залучення інвестицій у розвиток інфраструктури, виробництва та соціальної сфери.

6. Підвищення кваліфікації кадрів: Проведення тренінгів та семінарів для посадових осіб органів місцевого самоврядування.

7. Співпраця між громадами: Створення міжмуніципальних об'єднань для спільного вирішення проблем та реалізації спільних проектів.

8. Підтримка з боку держави: Надання фінансової та методичної допомоги громадам, особливо тим, які мають обмежені ресурси.

Аналіз процесу децентралізації виявив необхідність чіткого державного регулювання, яке б забезпечило ефективне використання органами місцевого самоврядування своїх повноважень. Держава повинна надати громадам

необхідні інструменти для самостійного вирішення місцевих проблем, зокрема, у сфері фінансів, енергоефективності та розвитку підприємництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова І. В. Теоретичне обґрунтування змісту та форм фінансового забезпечення об'єднаних територіальних громад. Вісник ЖНАЕУ. 2017. № 1 (59). Т. 2. С. 9-18.

2. Академічний тлумачний словник. URL: http://sum.in.ua/p/2/173/2

3. Амбросов В.Я., Маренич Т.Г. Наукові положення удосконалення економічного і господарського механізмів розвитку сільського господарства. Економіка АПК. 2005. № 10. С. 14-18.

4. Бакун Ю.О., Ксенофонтов М.М., Байдала В.В. Сільські території як об'єкт управління у контексті їхньої нормативно-правової інтерпретації. Економіка АПК. 2019. № 8. С. 79-87.

5. Басюркіна Н.Й. Теоретичні засади створення організаційно-економічного механізму забезпечення продовольчої безпеки регіону. Вісник соціально-економічних досліджень. 2011. Вип. 41 (2). С. 160-169.

6. Батанов О. Статус громади у пошуках оптимального варіанту конституційної моделі місцевого самоврядування в сучасній Україні: теорія і практика. Юридична Україна. 2015. № 10-12. С. 48-64.

7. Белей С.І. Розвиток сільських територій в умовах децентралізації. Ефективна економіка. 2021. № 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2021/80.pdf.

8. Біла С.О. Соціально-інституціональні складові антикризової політики Економічний вісник університету. Переяслав-Хмельницький: Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди, 2010. С. 249-253.

9. Богданов Д. С. Завдання сталого розвитку сільських територій. Агросвіт. 2017. № 7. С. 60-62.

10. Богуш Л. Г. Соціальна інфраструктура об'єднаних громад України: підходи до розвитку. Актуальні проблеми економіки. 2016. № 9. С. 172-183.

11. Бондарчук А.В., Бронська О.Ю. та ін. Трансформація організаційно-економічних відносин до соціально-орієнтованих умов господарювання: монографія. Луганськ : Янтар, 2011. 268 с.

12. Борщ Г.А., Вакуленко В.М., Гринчук Н.М. Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади та її маркетинг: навч. посіб. Київ. 2017. 107 с.

13. Brown L.R. (2011). World on the Edge. Earth Policy Institute. Norton. ISBN987-0-393-08029-2.

14. Бутенко В.М. Основи формування організаційно-економічного механізму розвитку біоекономіки в Україні. Економіка і суспільство. 2018. Випуск № 18. С. 107-114.

15. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 року № 2456-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17.

16. Васильченко Г., Парасюк І., Єременко Н. Планування розвитку територіальних громад. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування. Асоціація міст України. К. ТОВ «Підприємство «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 256 с.

17. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіки. К.: Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. 2008. 48 с.

18. Гадзало Я.М., Лузан Ю.Я., Удосконалення державного управління розвитком аграрного сектору економіки та сільських територій України. Економіка АПК. 2020. № 11. С. 6-18.

19. Горбатюк М. Реформа децентралізації в Україні: проблеми здійснення в умовах суспільної кризи. Політичні дослідження. № 1. 2021. С. 29.

20. Горбачова І. В. Система формування та розвитку трудового потенціалу сільських територій в умовах трансформацій аграрного сектору економіки. Глобальні та національні проблеми економіки: електронний журнал. 2017. Вип. 15. С. 58-60.

21. Децентралізація в Україні: офіційний сайт. URL: https://decentralization.gov.ua.

22. Довгаль О.В. Демографічний потенціал сільських територій: 79 стан, перспективи відтворення та розвитку. Ефективна економіка. 2019. №2. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2019/49.pdf.

23. Заяць Т.А. Розвиток сільських поселень України в умовах децентралізації: можливості та ризики. Демографія та соціальна економіка. 2017. № 3 (31). С. 48-60.

24. Зелінський С.Е. Оцінка спроможності громад в Україні. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2016. № 6. С. 128-134. URL: http://nbuv.gov.ua/ UJRN/Nzizvru_2016_6_22.

25. Зінчук Т. О., Куцмус Н. М. Принади сільських територій: новий теоретико методологічний підхід чи забута потреба сільського розвитку? Сталий розвиток економіки. 2012. № 1 (11). С. 155–161.

26. Іртищева Інна Олександрівна, Надточій Ірина Ігорівна, Мураховська Людмила Петрівна. Регіональне управління бізнес-процесами в умовах децентралізації влади в Україні. Український журнал прикладної економіки. 2021. Том 6. № 2. С. 48-55.

27. Іванова О.Ю., Іванов Ю.Б. Децентралізація влади: виклики для новообраних органів місцевого самоврядування. Фінанси України. 2020. № 9. С. 24-28.

28. Іваницький О.О. Господарський механізм у системі державного регулювання економіки. Актуальні проблеми державного управління. 2008. № 2. С. 119-126.

29. Енциклопедія державного управління у 8 томах. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; наук.-ред. колегія: Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. – К.: НАДУ, 2011. С. 375.

30. Енциклопедичний словник з державного управління. Уклад.: Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін.; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П.

Трощинського, Ю.П. Сурміна. К.: НАДУ. 2010. 820 с. URL:http://lib.rada.gov.ua/static/about/text/slov_01.pdf.

31. Енциклопедія державного управління у 8 томах. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; наук.-ред. колегія: Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. – 80 К.: НАДУ, 2011. С. 375.

32. Єфименко Т.І. Гасанов С.С. Фіскальна безпека і децентралізація в умовах глобальних викликів і загроз. Фінанси України. 2020. № 9. С. 29-35.

33. Європейська хартія місцевого самоврядування. №994_036. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text.

34. Єгоричева С. Б., Тимошенко О. В. Формування та реалізація фінансового потенціалу територіальних громад: монографія. Полтава: ПУЕТ, 2014. 221 с.

35. Кириленко В.І. Соціалізація господарського механізму та її вплив на стан соціально-економічного розвитку України. URL: http//www.ecsocmen.edu.ru.

36. Кожухова Т.В. Формування та трансформація глобальної системи фінансування сталого розвитку: монографія. Кривий Ріг: Видавець ФОП Чернявський Д. О., 2017. 336 с.

37. Конституція України: основний закон №254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text.

38. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014- %D1%80#Text.

39. Кравченко Т.А. Розвиток села за допомогою сільських громад: новації суспільної політики в Україні. Актуальні проблеми державного управління. 2015. № 1. С. 87-95.

40. Кріпак А.П. Формування організаційно-економічного механізму розвитку спроможних територіальних громад. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. Том 31 (70). № 2. 2020. С. 115-120.

41. Куценко Т.Ф., Дударенко Є. Ю. Об'єднані територіальні громади в Україні: короткий аналітичний огляд. Економіка та держава. 2017. № 3. С. 64-70. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2017_3_15.

42. Легкова М.Ф. Податкове право: навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. Заг. ред. В. Б. Марченко; Київ. нац. екон. Ун-т. 2002. 305 с. 81.

43. Лещух І. В. Інноваційний потенціал регіонів України: методичні підходи та результати оцінки. Фінанси України. 2020. № 4. С.98-110.

44. Малік М.Й., Забуранна Л.В. Розвиток сільських територій в умовах децентралізації влади. Економіка АПК. 2017. № 7. С. 5-14.

45. Маліновська О.Я., Хомяк Д.С. Облігаційні позики як фінансово кредитний інструмент забезпечення, покращення території муніципалітету. Економіка сьогодні: проблеми моделювання та управління: матеріали XI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Полтава, 17-18 листопада 2021 року). За заг. ред. М. Є. Рогози, О. К. Кузьменко. Полтава: ПУЕТ, 2021. 351 с.

46. Малиняк Б.С. Бюджетне планування і пріоритети розвитку громад: інструменти гармонізації та проблеми їх застосування. Фінанси України. 2020. №3.С.94-111.

47. Матюха М.М. Розвиток сільських громад та їх вплив на розвиток сільських територій. Кримський економічний вісник. 2014. № 1 (08) лютий. Ч. II. С. 61-63.

48. Мацедонська Н.В., Клівіденко Л.М. Децентралізація в Україні та основні шляхи її впровадження в сучасних умовах. Економіка і суспільство. 2017. №8. С. 613-619.

49. Мінченко М.В., Чижов Л.П., Фролков А.В. Планування та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів: [підручник]. Суми: Університетська книга, 2004. 442 с.

50. Місцевий економічний розвиток: моделі, ресурси та інструменти фінансування практичний посібник. Інвестиційні інструменти фінансування МЕР. 2020. С. 72.

ДОДАТКИ

Додаток А

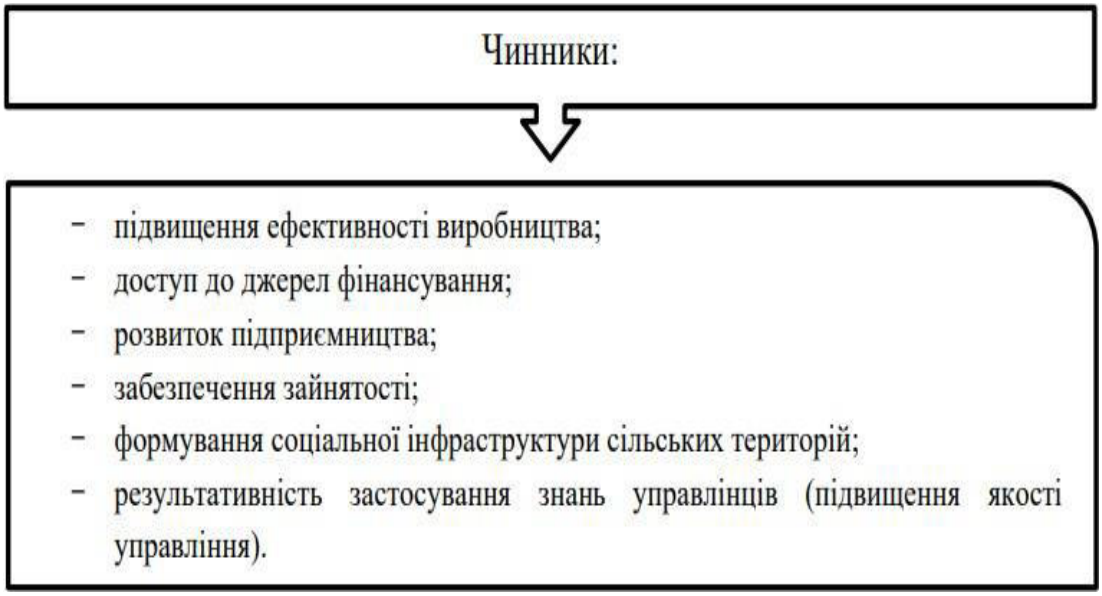

Рис. 1. Чинники впливу на життєдіяльність сільських ОТГ

Джерело: складено автором на основі [7, с. 11; 10, с. 74; 11, с. 8]

Додаток Б

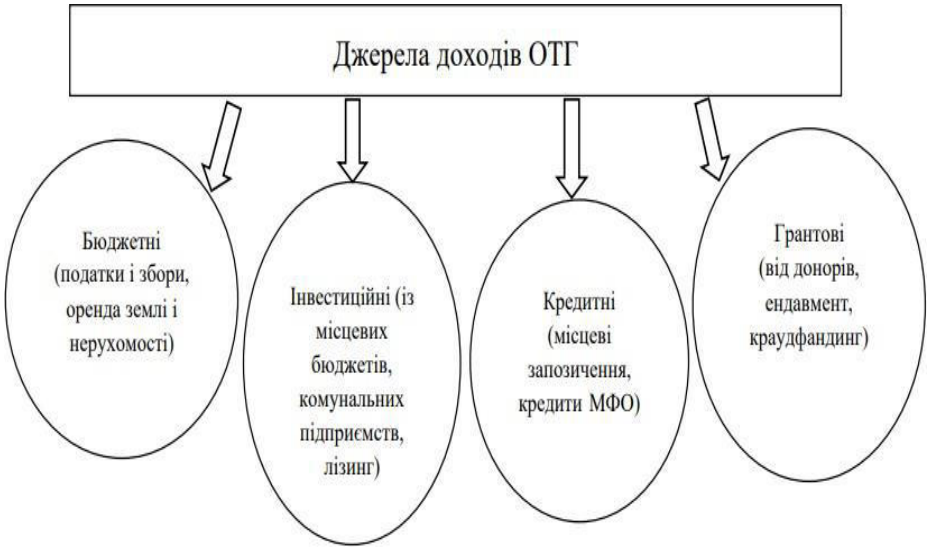

Рис. 2. Основні джерела доходів ОТГ

Джерело: сформовано автором на основі [5]

ДОДАТКИ

Додаток А

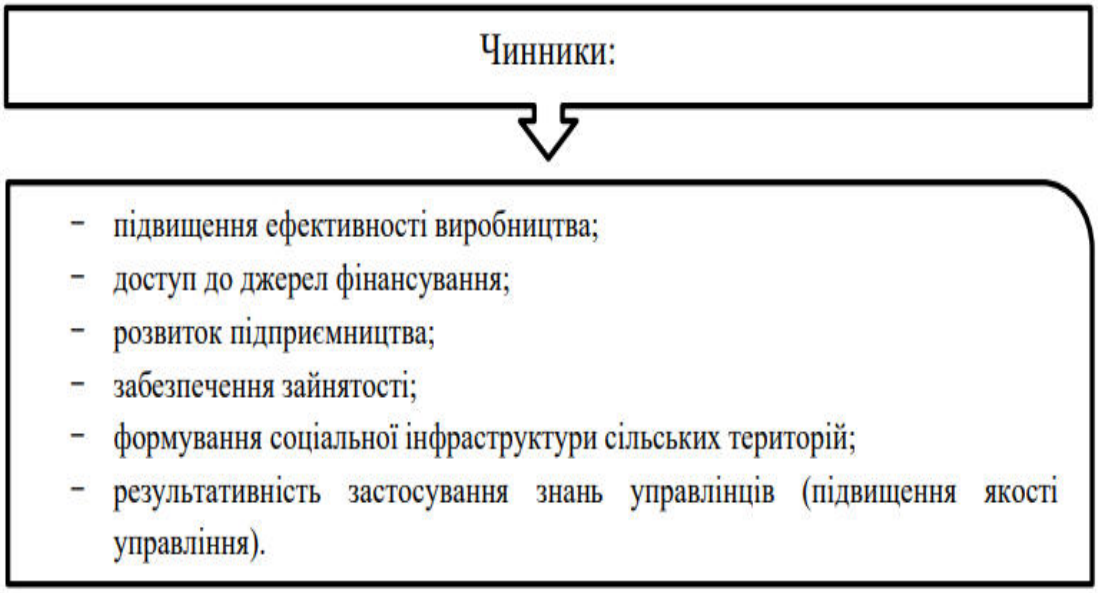

Рис. 1. Чинники впливу на життєдіяльність сільських ОТГ

Джерело: складено автором на основі [7, с. 11; 10, с. 74; 11, с. 8]

Додаток Б

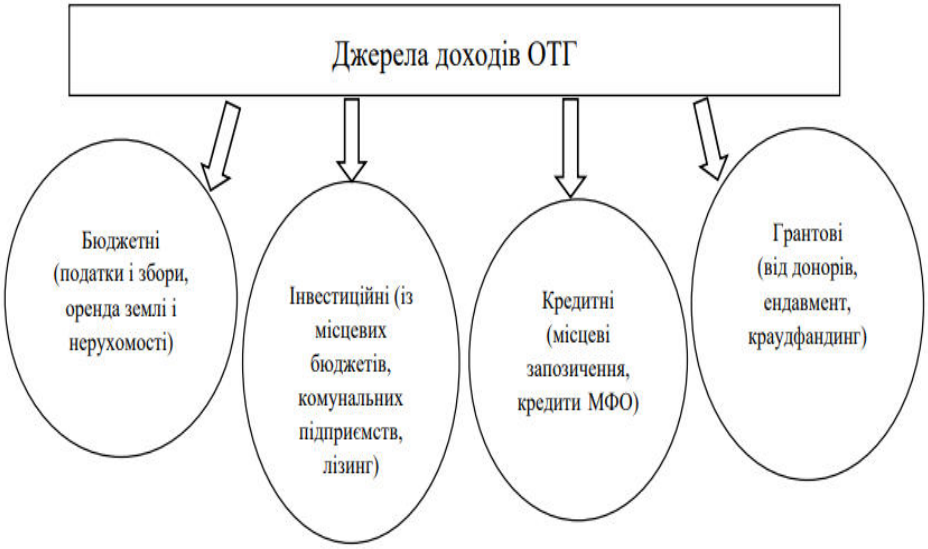

Рис. 2. Основні джерела доходів ОТГ

Джерело: сформовано автором на основі [5]